

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Plzeň 2011

Lucie Bešková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**„Nevládní a neziskové organizace
v oblasti podpory a ochrany lidských práv“**

Zpracovala: Lucie Bešková

Vedoucí práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

Plzeň 2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie BEŠKOVÁ**
Osobní číslo: **R06013**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Nevládní a neziskové organizace na podporu a ochranu lidských práv**
Zadávací katedra: **Katedra veřejné správy**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Pojem neziskové organizace a pojmy související
3. Specifika a členění neziskových organizací
4. Financování neziskového sektoru
5. Právní úprava neziskového sektoru v ČR
6. Vývoj neziskového sektoru v ČR
7. Neziskové organizace působící v oblasti podpory a ochrany lidských práv
8. Závěr

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: cca 60 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná
Seznam odborné literatury:
viz zvláštní seznam

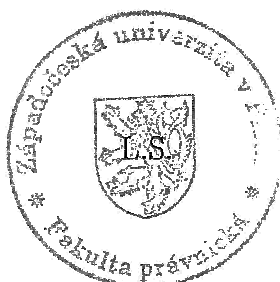
Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.
Katedra veřejné správy

Datum zadání diplomové práce: 31. března 2010

Termín odevzdání diplomové práce: 31. března 2011

Prof. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.
děkan

JUDr. Tomáš Louda, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 18. února 2011

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Nestátní neziskové organizace v oblasti podpory a ochrany lidských práv“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.“

V Plzni 19. srpna 2011

.....
Lucie Bešková

*Touto cestou bych ráda poděkovala mému vedoucímu diplomové práce
JUDr. Tomáši Loudovi CSc. za odborné vedení a všem, kteří mi
v průběhu studia na právnické fakultě byli oporou.*

Obsah

Seznam použitých zkratk

Úvod.....	1
1. Pojem neziskové organizace a pojmy související	3
1.1. Neziskový sektor	3
1.2. Neziskové organizace	6
1.3. Nestátní neziskové organizace	7
1.4. Veřejná prospěšnost.....	9
2. Vývoj neziskového sektoru	12
3. Legislativní vymezení neziskových organizací.....	16
3.1. Podle Občanského zákoníku	16
3.2. Podle zákona o daních z příjmů	16
3.3. Podle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace.....	17
3.4. Podle Českého statistického úřadu ČR.....	18
4. Přehled základních právních forem NNO v ČR.....	21
4.1. Občanské sdružení.....	21
4.2. Obecně prospěšná společnost	23
4.3. Nadace a nadační fondy.....	26
4.4. Círky a náboženské společnosti.....	28
5. Změny pro neziskový sektor podle návrhu připravovaného občanského zákoníku	31
5.1. Korporace	31
5.2. Fundace.....	33
5.3. Ústav	35
6. Postoje EU k NNO	37
7. Funkce NO	38
7.1. Servisní funkce	39
7.2. Advokační funkce/ Funkce prosazování zájmů.....	39
7.3. Expresivní funkce/ Funkce strážce hodnot/Reprezentační funkce.....	40
7.4. Charitativní funkce/ Přerozdělovací funkce	40
7.5. Filantropická funkce.....	40
7.6. Inovační funkce	41

7.7. Budování komunity/ Pospolitost/ Sociální kapitál	41
8. Financování NO	43
8.1. Přímé zdroje	43
8.1.1. Veřejné (vládní) financování.....	43
8.1.1.1. Domácí zdroje.....	43
8.1.1.2. Zahraniční zdroje	43
8.1.2. Soukromé (nevládní) zdroje (tuzemské i zahraniční).....	43
8.1.3. Příjmy z vlastní činnosti	43
8.2. Nepřímé zdroje	44
8.3. Problematika financování NO	44
9. Oblasti působení NO	46
10. NNO působící v oblasti podpory a ochrany lidských práv.....	49
Závěr	52
Resumé	
Seznam použité literatury a další prameny	
Přílohy	

Seznam použitých zkratk

- NO – neziskové organizace
- NNO – nestátní neziskové organizace
- ČSÚ – Český statistický úřad
- RNNO – Rada vlády pro nestátní neziskové organizace
- o.s. – občanské sdružení
- o.p.s. – obecně prospěšná společnost
- ZSO – zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů
- ZOPS – zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů
- ZNNF – zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů
- CNS – církve a náboženské společnosti
- MVČR – Ministerstvo vnitra České republiky
- MKČR – Ministerstvo kultury České republiky
- Účelové zařízení – účelové zařízení registrované společnosti založené CNS pro poskytování charitativních služeb

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila „Nestátní a neziskové organizace na ochranu a podporu lidských práv.“

K výběru tohoto tématu mne vedlo hned několik důvodů. Jedním z nich byl zájem o tuto problematiku, o ochranu lidských práv, a s tím spojené absolvování projektu Školy lidských práv, pořádaných Pro bono aliancí. Činnost neziskových organizací (dále jen NO) má v dnešní době značný význam. NO jsou významnou složkou společnosti, ve které plní celou řadu nezastupitelných funkcí. Jedná se o určitý typ skupinového zájmu lidí, které stmeluje společné poslání, idea. Toto poslání je tedy důvodem existence, z něhož můžeme zjistit, proč organizace vznikla a čeho chce dosáhnou. Jde o znak, který odděluje NO od ziskových subjektů. Základními hodnotami jsou dobrovolnost, spravedlnost, solidarita a filantropie. V posledních letech stoupá zájem o NO, i jejich význam velmi vzrostl. Jsou významnými zaměstnavateli, poskytovateli služeb, obhajují a prosazují zájmy společnosti a jednotlivců. Dá se říci, že se neziskový sektor stává stále více rovnocenným partnerem sektoru veřejného a soukromého.

Cílem této práce je přiblížit neziskový sektor, vymezit jej vůči dvěma zbývajícími sektorům, zhodnotit situaci v neziskovém sektoru a poukázat na problematiku v legislativní úpravě.

Metodami použitými při tvorbě této práce je sběr dat, studium odborné literatury, platných zákonů vztahujících se k danému tématu, a také návrh nového občanského zákoníku spolu s jeho důvodovou zprávou. Kromě odborné literatury čerpám z internetových zdrojů a článků z odborných časopisů.

V první kapitole se věnuji vymezení neziskového sektoru a nestátních neziskových organizací. Jde o problematiku definování, které je pojímáno různými autory odlišně, i v závislosti na sféru společnosti, která k tomuto vymezení přistupuje, proto je přiblížím z několika pohledů. Jde o důležité vyčlenění, abychom pochopili, jakým principem neziskový sektor funguje.

Druhá kapitola seznamuje s vývojem neziskového sektoru v ČR.

Třetí kapitola je věnována legislativnímu vymezení NO. Jelikož není

sjednocen ani definován pojem NO, úprava forem NO se promítá do několika zákonů, a není zde jednotná terminologie. Uvádím zde vymezení NO podle Občanského zákoníku, Zákona o daních z příjmů, Rady vlády pro NNO a podle ČSÚ ČR.

Ve čtvrté kapitole se zabývám základními právními formami NNO v ČR, a to občanským sdružením, obecně prospěšnou společností, nadací, nadačním fondem a církví a náboženskými společnostmi.

V páté kapitole uvádím změny pro neziskový sektor, který přináší návrh připravovaného občanského zákoníku, a srovnání s úpravou současně platnou a účinnou. Zde čerpám především z návrhu nového občanského zákoníku a jeho důvodové zprávy.

V šesté kapitole v krátkosti zmiňuji postoj Evropské unie k NNO.

Sedmá kapitola je věnována funkcím NNO, kterými jsou: servisní, advokační, expresní, charitativní, filantropická, inovační a funkce budování komunity.

V osmé kapitole uvádím základní dělení finančních zdrojů NO v ČR a problémy spojené s financováním NO.

Předposlední kapitola pojednává o oblastech, ve kterých NO působí, o různých mezinárodních a národních klasifikacích, které poskytují základní členění činnosti NO.

V závěrečné kapitole se zaměřuji na NNO, které se věnují jedné, dá se říci té nejdůležitější činnosti, a to ochraně a podpoře lidských práv a svobod.

1. Pojem neziskové organizace a pojmy související

1.1. Neziskový sektor

Nejprve je důležité objasnit pojem „*neziskový sektor*“, což skrývá řadu problémů. V české odborné literatuře není jednotně vymezena terminologie neziskového sektoru, není ani žádný platný právní předpis, který by definoval neziskové organizace. Není shodné vymezení ani označení tohoto prostoru mezi státem, trhem a občanem. V praxi se užívá více termínů, jako např. občanský sektor, veřejný sektor, neziskový sektor, nestátní neziskový sektor, nevládní sektor, občanská společnost, třetí sektor, dobrovolnický sektor, nezávislý sektor nebo sociální ekonomika aj. Tyto termíny se navzájem překrývají. Liší se ve vymezení hranic a důrazu na různé stránky tohoto prostoru. To je dáno tím, že se jím zabývá několik společenských věd, a to např. politologie, ekonomie, sociologie a částečně i antropologie. Tato rozporuplnost má negativní dopad na praxi, zejména neziskových organizací.

Neziskový sektor je pojem vžitý a běžně užívaný širokou veřejností. Právě ona „neziskovost“ je jedním z hlavních rysů, který nelze opomíjet. Tento termín má zřejmě kořeny v chybném překladu amerického právního výrazu non-profit, resp. not-for-profit, což z překladu znamená, nikoli za účelem zisku. Překlad neziskový není zcela výstižný a více se pro něj hodí označení nevýdělečný. Termín neziskový, není totožný s termíny neprosperující, neproduktivní nebo nezbytně dotovaný z veřejných zdrojů. Obsahuje aktivity, jejichž účelem není přinést zisk, ale mají jiný účel a užitek. Případný zisk musí být vložen zpět k rozvoji organizace a plnění jejich cílů, nikoliv rozdělen mezi vlastníky kapitálu.

Termín **dobrovolnický sektor** zdůrazňuje, že jde o činnost dobrovolnickou. Jde spíše o popis jednoho aspektu sektoru, a tím je závislost na podílu dobrovolníků. Toto označení je užíváno zejména v USA.

Negativní vymezení **nevládní**, nebo také **nestátní** či **nezávislý sektor** vyjadřují, že jde o sektor, který funguje nezávisle na vládě. Označení nezávislý je zejména rozšířen ve Velké Británii. Pojem nevládní je překlad z anglického výrazu

non-governmental, a jelikož governmental neznamená jen vláda, jde o nevhodné pojmenování. Pod pojem nevládní lze u nás řadit i organizace zřizované např. obcí či obecním úřadem, jako nižší článek územní samosprávy. Přesnější a vhodnější označení je nestátní, ale i to není zcela bezchybné. V těchto případech jde o negativní vymezení „proti čemu“, což zpravidla není žádoucí a nepřináší to úspěch.

Třetí sektor lze zjednodušeně chápat, jako sektor mezi státem a trhem, tzn. existenci tří sektorů v ekonomice, a to státní sektor, soukromý sektor a zbývající třetí sektor. Přičemž soukromý sektor je tvořen soukromými subjekty, jejichž cílem je dosažení zisku, jádrem je mechanismus nabídky a poptávky na trhu. Státní nebo také veřejný sektor je tvořen státem a samosprávou. A třetí sektor, který tvoří subjekty, jejichž cílem není dosažení zisku. Vedle tohoto třísektorového vymezení existuje ještě jeden názor, který kromě těchto tří sektorů obsahuje také domácí sektor, který představují jednotlivci, rodina, domácnosti a neformální komunity.¹ Termín třetí sektor ovšem nenes explicitní vyjádření o povaze jevu, což lze vidět jako nevýhodu tohoto označení. *“Kromě výše jmenovaných patří jistě do třetího sektoru i občanské aktivity, které vykonávají nějakou obecně nebo vzájemně prospěšnou aktivitu bez právní subjektivity – petiční akce, sousedské iniciativy, organizování obyvatel.”*²

Poslední dobou často používaný termín **občanský sektor** zahrnuje jak formální, tak i neformální jednání ekonomické i občanské. Znázorňuje propojenost neziskových organizací s občanskou společností. Klade důraz na rozvoj občanských aktivit. Z těchto výše popsaných používaných termínů je toto označení asi nejvhodnější, ač pro laiky nejméně srozumitelné. *„Občanský sektor chápeme jako prostor mezi státem, státními institucemi, trhem, ziskovými soukromými společnostmi a jednotlivými občany nebo skupinami občanů, prostor mezi občanem nebo rodinnou a společností. Představuje formy činností, které většinou mohou fungovat nezávisle na státu a jeho mocenských orgánech.”*³

Další zajímavé vymezení neziskového sektoru popsal švédský ekonom

¹ Rekořík, J. a kol.: Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 2. aktualizované vydání. Praha: EKOPRESS, s.r.o., 2007

² Haken, R.: Třetí sektor. In Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Škarabelová, S. (ed.). 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005, s. 10

³ Dohnalová, M.: Občanský sektor. In Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Škarabelová, S. (ed.). 1.vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005

Pestoff pomocí tzv. “trojúhelníku blahobytu” (welfare triangle).⁴ Podle něj náleží do neziskového sektoru jak organizace veřejného neziskového sektoru, tak i organizace soukromého neziskového sektoru. Pestoff rozdělil národní hospodářství na čtyři sektory, podle tří kritérií, viz následující obrázek.

- kritérium financování provozu a rozvoje na sektor ziskový × neziskový,
- kritérium vlastnictví na sektor soukromý × veřejný,
- kritérium míry formalizace na sektor formální × neformální.

Obrázek č. 1: Pestoffův trojúhelník blahobytu

Zdroj: Rektořík, J. a kol.: Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 2. aktualizované vydání. Praha: EKOPRESS, s.r.o., 2007, str. 16

Soukromý neziskový sektor je jen částí neziskového sektoru (znázorněn kružnicí). Pro neziskový soukromý sektor je důležité splnění všech tří kritérií, zatímco u ostatních sektorů stačí splnění jediného kritéria. Tam kde se sektory překrývají, jsou oblasti k umístění těch organizací, které mají znaky shodné pro dva či více sektorů, tzv. smíšené či hraniční organizace. Hraniční organizace lze členit

⁴ Pestoff, V. A. Beyond the Market and State. Social enterprises and civil democracy in a welfare society. Aldershot: Ashgate. 1998

na organizace hraničící: a) se sektorem domácností – př. společenství vlastníků jednotek,

b) se sektorem veřejným – př. profesní komory, veřejné VŠ,

c) se sektorem ziskovým – př. obchodní společnosti, družstva.

1.2. Neziskové organizace

Podle výše popsaného lze tedy říci, že neziskový sektor zahrnuje veškeré organizace, které nejsou založeny za účelem tvorby a rozdělení zisku, resp. všechny organizace, které nepatří do ziskového sektoru, ne-pro-zisk (not-for-profit). Přehled NO viz. Přílohy: Tabulka č. 1.

V širším pojetí sem lze řadit politické strany a hnutí, zájmová sdružení právnických osob, družstva, komory, profesní svazy, organizace příspěvkové, rozpočtové, odbory, nepodnikatelské obchodní společnosti, příp. i právnické osoby zřizované samostatnými zákony (např. ČTV, Český rozhlas, Česká akademie věd).

V užším pojetí často zmiňujeme v neziskovém sektoru nestátní neziskové organizace (dále jen NNO). Z tohoto hlediska lze členit neziskové organizace na dva typy, resp. skupiny:⁵

- **vládní (státní, veřejné) neziskové organizace**

Z definice NO dle Salamona (viz.níže) splňují pouze institucionalizovanost, samosprávnost a neziskovost. Jsou zřízené a financované veřejnou správou, tzn. státní správou nebo samosprávou. Jejich úkolem je zejména zabezpečit realizaci výkonu veřejné správy na úrovni státu, regionu či obce. Řadíme sem příspěvkové organizace, bývalé rozpočtové organizace, organizační složky státu, kraje či obce.

- **nestátní (nevládní, občanské, soukromé) neziskové organizace**

Vychází z principu sebeřízení společnosti, tzn. schopnost určitého společenství lidí žijících a spolupracujících ve vymezeném prostoru, organizovat a vzájemně usměrňovat své jednání. Jejich úkolem je podílení se na veřejné politice v rámci občanské společnosti, kdy se občané sdružují do různých typů NNO. Do této skupiny

⁵ Škarabelová, S.: Vymezení pojmu nestátní nezisková organizace. In Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Škarabelová, S. (ed.). 1.vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005

řadíme občanská sdružení, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, církve a náboženské společnosti, církevní právnické osoby.

Pro všechny NO jsou společné následující znaky:⁶

- jsou právnickými osobami (s výjimkou organizačních složek státu),
- nejsou založeny za účelem podnikání,
- nejsou založeny za účelem produkce zisku,
- uspokojují konkrétní potřeby občanů a komunit,
- mohou, ale nemusejí být financovány z veřejných rozpočtů.

V souvislosti se sektorovým členěním rozlišujeme termíny označující typy organizací, viz. Přílohy: Tabulka č.2: Označení organizací.

1.3. Nestátní neziskové organizace

Mezinárodně uznávanou definici nestátních neziskových organizací, tzv. **strukturálně-operacionální definici** vytvořili v devadesátých letech profesori L. M. Salomon a H. K. Anheier.⁷ Ve svých studiích srovnali starší definice NNO z různých zemí a navrhli nový přístup k definování. Jejich definice se skládá z pěti znaků, které vymezují strukturu a fungování organizace. „*Oba autoři chápou nestátní neziskový sektor jako soubor institucí, které existují vně státních struktur, avšak slouží v zásadě veřejným zájmům, na rozdíl od zájmů nestátních. Za určující považují pět základních vlastností, podle nichž jsou nestátní neziskové organizace:*“⁸

1. institucionalizované (organized) – tj. mají jistou institucionální strukturu, jistou organizační skutečnost, bez ohledu na to, zda jsou formálně nebo právně regulovány.

⁶ Hudcová, Z.: Daňový režim neziskových organizací v ČR a ve vybraných zemích EU, Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, str. 15

⁷ Salomon, L. M., Anheier, H. K.: *Defining of the Nonprofit Sector. A Gross National Analysis*. Manchester University Press, 1997 podle: Škarabelová, S. a kol.: *Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002

⁸ Škarabelová, S.: *Vymezení pojmu nestátní nezisková organizace*. In *Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*, Škarabelová, S. (ed.). 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005, str. 7

2. soukromé (private) – tedy jsou institucionálně odděleny od státní správy, ani jí nejsou řízeny. To znamená, že nemohou mít významnou státní podporu nebo že ve vedení nemohou být mj. státní úředníci. Rozhodující je zde fakt, že základní struktura neziskových organizací je ve své podstatě soukromá.

3. neziskové (non-profit) – ve smyslu nerozdělování zisku, tj. nepřipouští se u nich žádné přerozdělování zisků vzniklých z činnosti organizace mezi vlastníky nebo vedení organizace. Neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ovšem ten musí být použit na cíle dané posláním organizace.

4. samosprávné a nezávislé (self-governing) – jsou vybaveny vlastními postupy a strukturami, které umožňují kontrolu vlastních činností, tzn. že neziskové organizace nejsou ovládány zvenčí, ale jsou schopny řídit samy sebe. Nekontroluje je ani stát, ani instituce stojící mimo ně.

5. dobrovolné (voluntary) – využívají dobrovolnou účast na svých činnostech. Dobrovolnost se může projevovat jak výkonem neplacené práce pro organizaci, tak formou darů nebo čestné účasti ve správních radách.

“Výše uvedená strukturálně operacionální definice prakticky vylučuje z oblasti zkoumání takové organizace, jako jsou družstva (co-operatives) a částečně i vzájemně prospěšné organizace (mutuals), a to kvůli případnému příliš striktně uplatňovanému kritériu nerozdělování zisku, které sám Salamon vysvětluje jako podmínku nerozdělování zisku mezi “vlastníky” a manažery organizace.”⁹ (Tyto organizace do svého pojetí nezahrnuje ani česká RNNO.)

Podle Pestoffa a jeho modelu “trojúhelníku blahobytu” lze také definovat NNO. *“Centrem tohoto schématu jsou typické organizace nestátního neziskového sektoru, tedy ty, které splňují všechna uvažovaná třídící kritéria:”¹⁰*

- jsou založeny soukromými osobami, bez vlivu či záměru státu, resp.

⁹ Hyánek, V., Škarabelová, S., Řežuchová, M.: Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů, Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, červenec 2005, str. 7

¹⁰ Hyánek, V., Škarabelová, S., Řežuchová, M.: Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů, Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, červenec 2005, str.

- veřejných institucí,
- splňují podmínku neziskovosti,
 - a jsou to právnické osoby s dlouhodobým charakterem činnosti, nejde tedy o pouhá dočasná ad hoc vytvářená uskupení bez formálních struktur.

1.4. Veřejná prospěšnost

Některé neziskové organizace splňují i další znak, kterým je veřejný prospěch. Tento znak však neplatí pro všechny NNO ve stejné míře. NNO mohou sloužit jen pro soukromý prospěch nebo mohou přispívat k veřejnému blahu.

Dne 24. května 2010 vláda projednala a schválila věcný záměr zákona o statusu veřejné prospěšnosti. Bude tedy možné získat status veřejné prospěšnosti bez ohledu na právní formu. Zákon nevytváří novou právní formu, ale jen stanoví vlastnosti a znaky, které bude muset splňovat ta právnická osoba, která bude užívat status veřejné prospěšnosti, přičemž bude rozhodující náplň činnosti organizace. Přednostně budou podporovány aktivity ve veřejném zájmu, zejména půjde o oblasti kultury, školství, vzdělání, sociálních služeb či zdravotnictví. Veřejně prospěšné organizace mají získat efektivnější a transparentnější přístup k prostředkům z veřejných zdrojů, ale i řadu jiných výhod, např. daňové a poplatkové úlevy, účast na dotacích, ale zároveň budou podrobeny přísnější kontrole než dosud. Tento zákon má také přinést povinnost zveřejňovat údaje o své činnosti, to pomůže lidem, kteří chtějí nebo již podporují NO, a také to vyřeší nedostatek zákona o sdružování, podle něhož občanská sdružení tuto povinnost nemají.¹¹

Najdou se odpůrci, kteří kritizují zavedení statutu veřejné prospěšnosti. *“Dle názoru Centra pro výzkum neziskových organizací (2005) je stanovení hranic, která činnost je a která již není veřejně prospěšná obecně nemožné. Jedná se o velmi subjektivní záležitost, proto by žádné autoritě nemělo náležet právo stanovit a rozhodovat o tom, co je v jaké míře prospěšné. Tato pravomoc by mohla být také v*

¹¹ Diskuse o tezích k zákonu o veřejně prospěšných organizacích, [online], 2008, [cit.2011-03-05], Dostupný z WWW: <<http://www.osnoviny.cz/diskuse-o-tezich-k-zakonu-o-verejne-prospesnych-organizacich>>

rukou veřejné moci zneužívána.”¹²

Návrh nového občanského zákoníku obsahuje v § 145 odst.1 obecnou definici veřejné prospěšnosti.

„Sleduje-li právnická osoba dosažení obecného blaha jako veřejně prospěšný cíl vykonáváním veřejně prospěšné činnosti, včetně poskytování služeb, nebo poskytováním veřejně prospěšné podpory za předem určených a rovných podmínek s tím, že má v souladu se zakladatelským právním jednáním povinnost používat zisk po zdanění alespoň ze dvou třetin pro výkon veřejně prospěšné činnosti nebo poskytování veřejně prospěšné podpory, pro něž je ustavena, má právo nabýt status veřejné prospěšnosti.“¹³

V následujících paragrafech je stanoveno jakým způsobem a za jakých podmínek se právnické osobě přizná či odejme status veřejné prospěšnosti.

Pojem veřejně prospěšná činnost se objevuje v zákoně o nadacích a nadačních fondech, daních z příjmů, dani dědické, darovací a dani z převodu nemovitostí a zákoně o dobrovolnické službě, přičemž v každém z těchto zákonů je odlišný obsah. Pozoruhodné je, že v samotném zákoně o obecně prospěšných společnostech toto vymezení chybí.

Podle ing. Petra Jana Pajase se v občanském sektoru považuje za příhodnější posuzovat míru veřejné prospěšnosti aktivit a ne subjektů, co se týče posuzování míry vlídnosti českého státu k jednotlivým subjektům.¹⁴

NO lze dělit na dvě skupiny podle kritéria globálního charakteru poslání, neboli podle typu zájmů, které svou hlavní činností pomáhají uspokojovat:¹⁵

a) Organizace vzájemně prospěšné (Mutual Benefit Organizations - MBO), jejichž hlavním cílem je sloužit zájmům svých členů. Vznikají např. na bázi určité podobnosti zájmů, koníčků, sociálním postavení, profese atd. Jde o občanská sdružení, zájmová sdružení právnických osob, sdružení bez právní subjektivity, př.

¹² Hladká, M., Škarabelová, S.: Nezisková organizace a její vymezení v roli daňového poplatníka, [online], UP Olomouc, 2007, [cit.2011-05-17], Dostupný z WWW: <http://www.e-cvns.cz/soubory/Konference_Olomouc_Hladka_Skarabelova.pdf>, str.6

¹³ Návrh občanského zákoníku (stav ke dni 15.3.2011)

¹⁴ Pajas, P.: K problematice veřejné prospěšnosti. První poradenská, Praha, 1999

¹⁵ Rektoušek, J. a kol.: Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 2. aktualizované vydání. Praha: EKOPRESS, s.r.o., 2007

profesní sdružení, sportovní kluby, filatelistické kroužky.

b) Organizace veřejně prospěšné (Public Benefit Organizations – PBO) jsou otevřeny široké veřejnosti, neboli uspokojování potřeb nečlenů. Jejich hlavním cílem je poskytování veřejně prospěšných služeb a služeb obecných zájmů. Jde o obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, politické strany a politická hnutí, církve a náboženské společnosti, např. některé druhy sociální péči o staré lidi, o opuštěné děti, tělesně postižené, apod.

2. Vývoj neziskového sektoru

Počátky neziskových aktivit v České republice lze spatřovat od středověku, a to v dobročinných a humanitárních aktivitách svázaných s křesťanstvím. Šlo zejména o charitativní činnost, péči o chudé, sirotky, o staré lidi a zdravotně postižené osoby. Od 13. století vznikaly nadace, jejichž cílem byla podpora církví a duchovního vzdělání, šlo zejména o různá založení chrámů, klášterů, dotace na zřízení a udržování oltáře, kaplí, zabezpečení pravidelného sloužení mší. Podle dochovaných dokumentů vznikala již ve 14. století řada nadací a útulků zabezpečujících charitativní činnosti (např. ústav Jeruzalém z r. 1372 pro bývalé a napravené prostitutky). Častým typem nadací byly také ty, které měly umožnit studium nemajetným studentům. Ve středověku byli jednotlivci členy různých korporací, které měly význam v hospodářské a politické organizaci společnosti. Šlo např. o korporace mnišských či rytířských řádů, vesnických obcí, řemeslnických cechů, ale i různá náboženská bratrstva a spolky tovaryšů.

Husitská revoluce znamenala oslabení církve a sekularizaci dobročinnosti. Až po roce 1620 za podpory Habsburků došlo k tzv. rekatolizaci, což se projevilo zejména v oblasti školství. Stát postupně upevňoval svou moc nad církví. Po nástupu osvícenství byla omezena role katolické církve a posílena role státu. Stát prostřednictvím právních předpisů reguloval a kontroloval působení dobročinných nadací, některé nadační dobročinné ústavy byly dokonce likvidovány a jejich funkci přebíral stát či obecní instituce. Státem byly tolerovány a přísně kontrolovány jen některé náboženské a vzájemně podpůrné spolky, např. Staré pražské bratrstvo z r. 1817.

Národní obrození (zhruba od r. 1830) přineslo velký nárůst spolkové činnosti, vznik různých společností, nadací a spolků, které podporovaly rozvoj národní kultury, umění, vědy a vzdělávání, ale i pěvecké sbory, spolky hasičů, tělocvičné a okrašlovací spolky. Jeden z nejznámějších a nejdůležitějších tělocvičných spolků byl Sokol, který vznikl v r. 1862 a jeho význam a smysl později ještě vzrostl. Přelom 50. a 60. let 19. století přinesl řadu politických a občanských svobod, např. zavedení rovnějšího a všeobecnějšího volebního práva. „*Charitativní a spolková činnost byla upravena říšským zákonem o spolicích v roce 1867, který později převzal i*

*Československý stát.*¹⁶ Počet spolků rostl velkým tempem. V 70. letech jich existovalo více než 3 000, v 90. letech přes 10 000.

Jako zlatý věk neziskového sektoru je označováno období založení Československé republiky, tj. od r. 1918. Nadále se rozvíjela spolková a nadační činnost, vznikalo velké množství politických stran a řada NO, které měly svůj vzor v zahraničí (např. Skaut). Neziskové aktivity směřovaly zejména na sociální problémy, problém chudoby, ochranu veřejného zdraví, dětí, mládeže, a i nadále v oblasti osvěty, vzdělávání a kultury.¹⁷

Toto období bylo přerušeno německou okupací v r. 1938, která vyústila II. světovou válkou a znamenalo devastaci neziskového sektoru v českých zemích. Došlo ke zrušení mnoha NO, zejména politické, vědecké, osvětové, kulturní a další organizace. Ty, které nebyly zrušeny, byly alespoň výrazně omezeny či reorganizovány a ponechány pro služby státní moci. Po válce došlo k obnovení demokracie, a s tím se obnovila i řada NO, téměř přes 10 000 spolků¹⁸. U řady významných NO, jako je např. Sokol, Svaz brannosti, Jednotný svaz českých zemědělců aj., došlo ovšem k silnému vlivu politických stran. V září 1945 byl vydán Dekret prezidenta republiky E. Beneše č. 81/1945 Sb., o některých opatřeních v oboru spolkovém.

Období 1948 až 1951 nebylo opět pro neziskový sektor příznivé. Vítězství komunistické strany v únoru 1948 znamenalo nastolení totalitního politického systému, který znovu omezil sdružování občanů. *„Spolkový život byl paralyzován vytvořením akčních výborů, které pod záminkou očišťování veřejného života od reakčních a protisocialistických sil nahradily volené orgány NO. Majetek spolků a církevních organizací byl zkonfiskován a jednotlivé organizace byly sloučeny do jednotných „dobrovolných organizací“ Národní fronty.“*¹⁹ Sdružování lidí nově znamenalo zaměření činnosti na masy a pouze za účelem projevu loajality k režimu.

¹⁶ Frič, P., Rochdi, G.: Neziskový sektor v ČR. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, Praha: Eurolex Bohemia, 2001, str. 40

¹⁷ Tůma, O.: Počátky neziskového sektoru v Českých zemích. In: Sborník textů mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, CNP, ISS, Praha, říjen, 1999, str. 9

¹⁸ Tamtéž, str. 13, shodně Frič, P., Rochdi, G., Neziskový sektor v ČR. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, Praha: Eurolex Bohemia, 200, str. 19

¹⁹ Frič, P., Rochdi, G., Neziskový sektor v ČR. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, Praha: Eurolex Bohemia, 2001, str. 19

Stát nahradil dosavadní NO v oblastech školství, zdraví a sociální péče a vytvořil vlastní, tzv. státní neziskový sektor, složený z rozpočtových a příspěvkových organizací, hrazených státem. Tento stav vydržel do poloviny 60. let, poté docházelo k politickému uvolňování, které vyústilo pokusem o reformu režimu, tzv. Pražské jaro v r. 1968. Byla obnovena činnost Junáku, Sokola a vzniklo několik občanských sbírek (např. Konto SOS dětských vesniček) a nových politických organizací (např. Klub 231). Toto krátké období bylo však narušeno vpádem vojsk Varšavské smlouvy. Následovalo období normalizace a opět nastaly čistky, nová vlna emigrace, „povinné“ členství v masových organizacích a snaha o udržení komunistického režimu. I přesto se ojediněle objevovaly občanské aktivity, které se snažily prosazovat občanská práva a dodržování lidských práv. Prvním bylo občanské sdružení Charta 77 z r. 1977. *„Koncem 80. let se různé proudy původně semknuté v jediném opozičním seskupení v Chartě 77 organizačně osamostatňovaly a programově vyhraňovaly. Vznikla tak struktura relativně samostatných skupin, které měly vlastní politické ideje a členskou základnu.”*²⁰ Tato občanská iniciativa vyvrcholila revolucí v roce 1989.

Nový zákon o sdružování občanů přijatý v r. 1990 stvrdil liberalizaci poměrů v neziskovém sektoru a následovalo přijetí dalších zákonů, Zákon o sdružování v politických stranách a politických hnutích z r. 1991, Zákon o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností a Zákon o registraci církví a náboženských společností z r. 1992, Zákon o obecně prospěšných společnostech z r. 1995, Zákon o nadacích a nadačních fondech z r. 1997. I když tyto změny přispěly k vývoji neziskového sektoru, a znamenaly odtržení od státu, stále lze spatřovat ekonomickou závislost NO, kterou si stát udržuje. *„Historické zkušenosti mluví jasnou řečí – aktivity NO měly vždy významný politický přesah neboť právě z řad jejich vůdců se rekrutovala politická opozice vůči vládnoucímu režimu. I z toho mohla pramenit jistá instinktivní averze minulých vlád k neziskovému sektoru a jejich tendence vidět v NO spíše politického protivníka než spojence.”*²¹

²⁰ Frič, P., Rochdi, G.: Neziskový sektor v ČR. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, Praha: Eurolex Bohemia, 2001, str. 53

²¹ Frič, P., Rochdi, G.: Neziskový sektor v ČR. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, Praha: Eurolex Bohemia, 2001, str. 23

V současnosti dochází v neziskovém sektoru ČR k velkému rozmachu. Počet NO za posledních období velmi rychle rostl a je možné, že dojde k nasycení na trhu služeb. To by mohlo znamenat zánik slabších NO a přežití těch silnějších. Vývoj neziskového sektoru v ČR také z velké části závisí na chování představitelů státu.

3. Legislativní vymezení neziskových organizací

Jak už bylo zmíněno na začátku, není jednotná terminologie neziskového sektoru a není ani jednotné vymezení neziskových organizací. Úprava forem NO se promítá do několika zákonů (občanský zákoník, obchodní zákoník, daňové zákony). Pro jednotlivé typy NO existuje celá řada samostatných zákonů, kde nalezneme úpravu vzniku, existence, činnosti a zániku pro jednotlivé právní formy. Ale i přesto jejich právní rámec není obsažen v jednom kodexu.

3.1. Podle Občanského zákoníku

Neziskovou organizací může být pouze právnická osoba, proto pro jejich vymezení vycházíme z typologie právnických osob uvedené v **§18 odst.2 Občanského zákoníku**, podle něhož jsou právnickými osobami:

- a) sdružení fyzických nebo právnických osob - např.: občanská sdružení,
- b) účelová sdružení majetku - např.: nadace a nadační fondy,
- c) jednotky územní samosprávy - obce, kraje, stát,
- d) jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon - např.: Český rozhlas, Česká televize, Akademie věd ČR, profesní komory.

3.2. Podle zákona o daních z příjmů

V daňových zákonech²² nalezneme vymezení tzv. “poplatníka, který není založen nebo zřízen za účelem podnikání.” Jednotlivé daňové zákony mají odlišné vymezení poplatníků, kteří nejsou založeni nebo zřízeni za účelem podnikání, a to vede k nespravedlivému a nejednotnému zdaňování NO.

Nejblíže vymezení a nejčastěji používaným pro vymezení neziskové organizace je **zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů**. V ustanovení §18 odst.8 zák. o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů nalezneme příkladný²³ výčet subjektů neziskového sektoru:

- zájmová sdružení právnických osob, pokud mají tato sdružení právní

²² Zákon o daních z příjmů, Zákon o dani dědické, darovací a z převodu nemovitostí, Zákon o dani z přidané hodnoty, Zákon o dani z nemovitosti.

²³ Nejde o taxativní výčet, neboť v daném ustanovení je slovo “zejména”.

- subjektivitu a nejsou zřízena za účelem výdělečné činnosti,
- občanská sdružení včetně odborových organizací,
 - politické strany a politická hnutí,
 - registrované církve a náboženské společnosti,
 - nadace, nadační fondy,
 - obecně prospěšné společnosti,
 - veřejné vysoké školy,
 - veřejné výzkumné instituce,
 - školské právnické osoby podle zvláštního právního předpisu,
 - obce,
 - organizační složky státu,
 - kraje,
 - příspěvkové organizace,
 - státní fondy,
 - subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon.

Od novelizace zákona o daních z příjmů, účinné od 1.1.2001, se podle tohoto ustanovení nepovažují za tyto poplatníky obchodní společnosti a družstva, i když nebyly založeny za účelem podnikání. Obchodní zákoník v §56 odst.1 ovšem uvádí, že společnost s ručením omezeným a akciová společnost mohou být založeny i za jiným účelem než podnikání, pokud to zvláštní právní předpis nezakazuje, takže i tyto společnosti můžeme považovat za neziskové, ale nemohou využít daňové výhody dle tohoto zákona. Zákon o dani dědické, darovací a z převodu nemovitosti však obchodní společnosti z okruhu NO nevyklučuje, nebo lépe řečeno i jim poskytují daňové zvýhodnění.

3.3. Podle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace

Ani **Rada vlády pro nestátní neziskové organizace** (RNNO) nedefinuje NNO, ale nepsaně respektuje kritéria L.M. Salomona a H.K. Anheiera, ale nezabývá se všemi typy organizací. Výčet neziskových organizací RNNO neodpovídá ani výčtu právnických osob, které nebyly zřízeny či založeny za účelem podnikání, ale ani

zákona o dani z příjmů. RNNO sleduje jen následující typy NNO:

- občanská sdružení – zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů,
- obecně prospěšné společnosti – zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech,
- účelová zařízení církví – zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností (zákon o církvích a náboženských společnostech),
- nadace a nadační fondy – zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech.

*„V případě, že bude v ČR legislativně zavedena definice “veřejné prospěšnosti”, jak předpokládá návrh nového občanského zákoníku, je velmi pravděpodobné, že RNNO dosavadní pojetí neziskového sektoru ještě zúží a bude sledovat jen ty z dosud sledovaných nestátních neziskových organizací, které budou uznány za veřejně prospěšné (na rozdíl od těch, které slouží zájmu svých členů).”.....
„Výčet organizací neziskového sektoru, s kterým pracuje RNNO, není odvozen od ekonomické podstaty neziskového sektoru, nýbrž od institucionální formy neziskových organizací vymezených danou legislativou.“²⁴*

3.4. Podle Českého statistického úřadu ČR

Český statistický úřad ČR (dále jen ČSÚ) místo pojmu neziskové organizace používá pojem neziskové instituce, a to pro organizace, které splňují podmínky strukturálně-operacionální definice neziskových institucí. ČSÚ na požadavek OSN vytvořil satelitní účet neziskových institucí. OSN spolu s JohnsHopkins Center for Civil Society Studies a s odborníky, mezinárodními organizacemi a statistickými úřady z celého světa pracovalo na vylepšení metodiky statistického sledování neziskových institucí. Vydalo metodickou Příručku o neziskových institucích v systému národních účtů pro vytvoření satelitního účtu neziskových institucí v rámci existujícího systému národních účtů. Dle “Příručky”

²⁴ Müller, J.: Neziskový sektor sledovaný Radou vlády pro nestátní neziskové organizace. In Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Škarabelová, S. (ed.). 1.vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005

ČSÚ člení neziskové instituce v systému národních účtů na tyto sektory:

Sektor nefinančních podniků (S.11 – N₁) – jedná se o obecně prospěšné společnosti, občanská sdružení, komory (s výjimkou profesních) a zájmová sdružení právnických osob; považují se za tržní výrobce,

Sektor finančních institucí (S.12 – N₂) – sem patří neziskové instituce, které se zabývají zejména finančním zprostředkováním, pomocnými finančními činnostmi nebo které poskytují služby finančním institucím a jejichž provozní náklady jsou z více než 50% hrazeny tržbami z prodeje služeb; považují se za tržní výrobce,

Sektor vládních institucí (S.13 – N₃) – sem se zařazují veřejné vysoké školy; považují se za netržní výrobce a jejich provozní náklady jsou z více než 50% financovány a kontrolovány vládními institucemi; považují se za netržní výrobce,

Sektor domácností (S.14 – N₄),

Sektor NISD (S.15 – N₅) – jde o neziskové organizace sloužící (poskytující služby) domácnostem, jejichž provozní náklady jsou z více než 50% financovány a kontrolovány domácnostmi; považují se za netržní výrobce.

Systém národních účtů poskytuje údaje pouze za neziskové instituce ze sektoru 15. Podle Evropského systému účtů (ESA 95) patří do S.15 ty neziskové instituce, které dlouhodobě nepřesáhly onu hranici 50%.²⁵

Příručka přináší také definici neziskových institucí (přeformulovanou strukturálně-operacionální definici neziskových institucí). „*Neziskový sektor podle této definice sestává z ekonomických jednotek, které jsou:*“²⁶

- a) organizacemi, tzn., že mají určitou institucionalitu, jsou právními subjekty s určitým stupněm vnitřní organizační struktury,
- b) neziskové nebo zisk nerozdělující, tzn., že vzniklé přebytky jsou využity na hlavní činnost, pro kterou byla nezisková instituce založena,
- c) institucionálně odděleny od vládních institucí, tzn., že nejsou součástí vládního aparátu ani pověřeny výkonem státní moci,
- d) samosprávné, tzn., že jsou schopny řídit svou činnost a vytvářet si organizační strukturu,

²⁵ Zkrácená verze satelitního účtu neziskových institucí za rok 2008, [online], ČSÚ ČR, [2011-05-13], Dostupný z WWW: <http://apl.czso.cz/nufile/SUNI_2008.htm>

²⁶ Tamtéž

e) nepovinné, tzn., že jejich vznik, činnost a členství v nich je založeno na dobrovolné bázi.

ČSÚ podle této definice uvádí tyto právní formy:

nadace, nadační fond, obecně prospěšná společnost, vysoká škola (veřejná), politická strana, politické hnutí, sdružení (svaz, spolek, společnost, klub aj. vč. odborových organizací), organizační složky sdružení, stavovská organizace – profesní komora, komora (kromě profesních komor), zájmové sdružení právnických osob, církevní organizace (církve a náboženské společnosti včetně církevních právnických osob; předškolní a školská zařízení, základní školy, střední školy, zdravotnická zařízení zřízená církví nebo náboženskou společností), honební společenstvo, veřejná výzkumná instituce, mezinárodní organizace a sdružení.

4. Přehled základních právních forem NNO v ČR

V této kapitole přiblížím úpravu jednotlivých právních forem NNO v České republice. Jako základní typy NNO jsou považovány občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace, nadační fondy, církve a církevní právnické osoby. Jednotlivé typy NNO upravují zvláštní zákony.

4.1. Občanské sdružení (zkratka o. s.)

Činnost občanských sdružení upravuje zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů, poslední novela z.č. 424/2010 Sb. (dále jen „ZSO“). Občanské sdružení je samostatnou právnickou osobou a je založeno na principu dobrovolnosti. Jde o nejstarší a nejrozšířenější právní formu NO v ČR, zejména s ohledem na flexibilitu právní úpravy vzniku a fungování. Ale také z důvodu nízké ekonomické náročnosti při vzniku, kdy nejsou vyžadovány žádné majetkové vklady a registrační řízení není zpoplatněno. Občané mohou zakládat spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení, jakož i odborové organizace a sdružovat se v nich, a to jen na základě registrace, nikoli na základě povolení státního orgánu. Státní orgány mohou zasahovat do jejich postavení a činnosti pouze v mezích zákona.

Účel založení není zákonem určen, ale je ohraničen výčtem činností, která nejsou sdružením povolena. Právo občanů se svobodně sdružovat podle ZSO se nevztahuje na sdružování občanů v politických stranách a politických hnutích (upravuje zejm. zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích), dále k výdělečné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu určitých povolání (upravuje zejm. obchodní zákoník) a v církvích a náboženských společnostech (upravuje zejm. zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech).

Podle nynější platné právní úpravy sdružení vzniká registrací. Zde není dosaženo shody, zda registrační princip, který je v ČR uplatňován, není v kolizi s právem na svobodu sdružování. Pro vznik o.s. je nejprve zapotřebí vytvoření přípravného výboru, který musí mít nejméně 3 členy, z nichž alespoň jeden je starší

18 let. Zakladateli mohou být teda pouze fyzické osoby a občané ČR. Členy sdružení mohou být i právnické osoby. Dalším krokem je sepsání stanov, které upravují práva a povinnosti člena sdružení. Poté přípravný výbor podává návrh na registraci Ministerstvu vnitra ČR (dále jen MVČR), k návrhu připojí stanovy ve dvojím vyhotovení. Stanovy musí obsahovat název a sídlo sdružení, cíl činnosti, orgány sdružení, ustanovení o organizačních jednotkách a zásady hospodaření. Návrh členové přípravného výboru podepší, přičemž zde není třeba podpisy opatřit úředním ověřením. Řízení o registraci je zahájeno dnem, kdy MVČR došel návrh, který nemá vady.²⁷ Nejistí-li MVČR důvod k odmítnutí registrace, provede do 10 dnů od zahájení řízení registraci. Odmítnout registraci může MVČR jen z důvodů uvedených v zákonu. Proti tomuto rozhodnutí o odmítnutí registrace se lze odvolat k Nejvyššímu soudu ČR, a to do 60dnů ode dne, kdy bylo rozhodnutí doručeno. MVČR vede evidenci sdružení a jejich organizačních jednotek, které jsou oprávněny jednat svým jménem. O.s. nejsou vedena v obchodním či jiném rejstříku, který by vedl příslušný soud. Sdružení již nemusí povinně obsahovat ve svém názvu text “občanské sdružení” nebo zkratku “o.s.”.

Sdružení nemá povinnost vytvářet základní jmění. Dále nemá stanovenou povinnost zřídit orgány. Jejich úprava je libovolná a je prakticky ponechána jen na jejich uvážení, s ohledem na zachování mezí daných obecně závaznými právními předpisy. Mnohdy sdružení kopírují úpravu orgánů obchodních společností. Pokud stanovy neurčují něco jiného, jedná jménem sdružení až do vytvoření orgánů přípravný výbor. Sdružení mohou mezi sebou uzavírat smlouvy o součinnosti k dosahování společných zájmů. Touto smlouvou lze vytvořit svaz zúčastněných sdružení, který je právnickou osobou.

Sdružení zaniká dobrovolným rozpuštěním nebo sloučením s jiným sdružením, anebo pravomocným rozhodnutím MVČR o jeho rozpuštění. Proti tomuto rozhodnutí je možno podat opravný prostředek k Nejvyššímu soudu ČR. Při zániku sdružení se provede majetkové vypořádání. A MVČR zánik sdružení oznámí ČSÚ do 7 dnů ode dne, kdy se o něm dozvědělo.

Sdružení může kromě své hlavní činnosti, která vyplývá ze stanov, vykonávat

²⁷ Zde je odlišná úprava od zahajovacích řízení na návrh, jelikož zde řízení není zahájeno doručením vadného návrhu. Nejprve se mimo řízení odstraní vady, kdy ministerstvo upozorní na vady nejpozději do 5 dnů od doručení návrhu a upozorní, že dokud nebudou odstraněny, řízení nebude zahájeno.

i jinou činnost, která zpravidla doplňuje hlavní neziskovou činnost o.s. a slouží jako doplňkový příjem finančních prostředků pro financování hlavní činnosti. Cíl činnosti o.s. může být prakticky libovolný, typicky např. sportovní, kulturní, ekologická činnost aj. ZOS nestanoví obecný zákaz podnikání ani jiných ekonomických aktivit sdružení, ani neupravuje způsob naložení se ziskem. Pouze zakazuje realizovat výdělečnou činnost a podnikatelskou činnost o.s. jako hlavní činnost, tzn. k naplnění účelu, k němuž bylo založeno. Podnikatelská činnost o.s. však může být vedlejší činností.²⁸ V současné době vytváří MVČR tlak na to, aby o.s. omezovala svoji činnost. MVČR si drží právo o.s. schvalovat, jelikož v návrhu nového občanského zákoníku se ministerstvu podařilo nahradit registrační princip u o.s. principem schvalovacím.²⁹

Nynější právní úprava o.s. není dokonalá. ZOS je příliš obecný, což přináší nízkou transparentnost. Chybí také zajištění práv třetích osob, takže ze sdružení může každý vystoupit a neručí za závazky sdružení. Sdružení nemají žádný veřejně přístupný rejstřík, což můžeme brát jako rozpor se zásadou práv třetích osob a právní jistoty vůbec. Za nevhodné lze považovat i negativní vymezení účelu, to může přinášet zneužití. V minulosti byly snahy o novelizaci, nyní se čeká na úpravu v novém občanském zákoníku.

Nejvýznamnější občanská sdružení v ČR: Armáda spásy, Bílý kruh bezpečí, Arnika, Český červený kříž, Česká společnost AIDS pomoc, o.s., aj.

4.2. Obecně prospěšná společnost (zkratka o. p. s.)

Obecně prospěšné společnosti, upravuje zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů, poslední novela z.č. 231/2010 Sb., (dále jen ZOPS). Tento zákon vznikl z důvodu naléhavé potřeby upravit právní poměry neziskového sektoru a není brán za moc zdařilý a je z mnoha stran kritizován. „*Obecně prospěšná společnost podle tohoto zákona není žádnou*

²⁸ Deverová, L.: Právní analýza podnikání občanských sdružení. Zpracováno pro Novou ekonomiku, o.p.s. v rámci projektu Tematická síť pro rozvoj sociální ekonomiky, [online], 2011, [2011-06-20], Dostupný z WWW: <http://www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/Pravni_posudek_os_def.pdf>

²⁹ Časopis Svět neziskovek 4/2011, Štogr, J.: Občanská sdružení a služby, [online], [2011-06-04], Dostupný z WWW: <http://www.neziskovky.cz/data/zpravodaj_Svet_neziskovek_4_2011txt11861.pdf>, str. 12

*společností, tzn. nejedná se zde o korporaci nebo societu ve smyslu sdružení osob (ať již v podobě právnické osoby čili nic), nýbrž se zde jedná o účelové sdružení majetku [§ 18 odst. 2 písm.b) obč. z.], který je subjektem práva (právnickou osobou). Typově se jedná o obecně prospěšný ústav typu public serving organization, resp. Anstalt, tedy veřejně účelný (prospěšný) ústav soukromého práva.*³⁰ Nový občanský zákoník připravuje tento typ NNO zrušit bez náhrady, viz. kap. 5.

Ačkoliv tento zákon upravuje právní postavení o.p.s., nijak nevymezuje pojem “obecně prospěšná společnost”, a to ani demonstrativním výčtem či oblastmi těchto činností.

O.p.s. je právnickou osobou, která poskytuje veřejnosti obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny stejných podmínek, přičemž tyto podmínky musí být veřejně dostupné a musí být stanoveny již v zakládající smlouvě či zakládající listině. Mezi služby, které poskytuje, patří ty, jenž slouží k dosažení obecného blaha zejména na poli kulturním, humanitárním, ekologickém, ochrany života, zdraví osob, ochrany zvířat, sociální péče, sportu, vědy, vzdělání a zdravotnictví. Její zisk není použit ve prospěch zakladatelů, členů jejích orgánů ani zaměstnanců. Zisk může být použit pouze na činnost, pro kterou byla o.p.s. založena, tzn. na hlavní činnost. O.p.s. mohou založit jak fyzické, tak i právnické osoby, a to zakládací smlouvou s úředně ověřenými podpisy nebo je-li pouze jeden zakladatel zakládací listinou ve formě notářského zápisu. Zakladatelem může být i stát s předchozím souhlasem vlády.

Název o.p.s. musí obsahovat označení “obecně prospěšná společnost” nebo zkratku “o. p. s.”.

Vznik o.p.s. je dvoufázový, stejně jako u obchodních společností. O.p.s. vzniká dnem zápisu do rejstříku obecně prospěšných společností, který vede rejstříkový soud³¹. Tento rejstřík je veřejným seznamem, a je tedy každému přístupný. Tomuto procesu předchází založení o.p.s. pořízením zakladatelské smlouvy či zakladatelské listiny. (Nikoli závětí jako je tomu u nadačních subjektů). O.p.s. musí obligatorně vydávat statut. Rejstříkovému soudu je předložen návrh na

³⁰ Dvořák, T.: Obecně prospěšná společnost. 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, str. 5, Shodně I. Telec

³¹ Rejstříkový soud je soud určený zvláštním zákonem k vedení obchodního rejstříku, je jím soud krajský, (v Praze městský).

zápis s přílohami, kterými jsou zakládací smlouva či zakládací listina, doklad o vzniku a trvání zakladatele, je-li právnickou osobou. Tento návrh na zápis do rejstříku musí být podán do 90 dnů od založení o.p.s..

U o.p.s. není povinnost vkladu zakladatelů. Orgány o.p.s. jsou správní rada, dozorčí rada, která představuje kontrolní orgán a ředitel, jako statutární orgán. Poslední novela ZOPS publikovaná ve Sbírce zákonů pod číslem 231/2010 Sb., která nabyla účinnosti od 1. 1. 2011, přinesla významnou změnu. Nově je stanoven jako statutárním orgánem ředitel namísto správní rady. Tato změna by měla umožnit rychlejší a pružnější rozhodování, a tím by měla přispět ke zjednodušení fungování.

O.p.s. zaniká dnem výmazu z rejstříku, kterému předchází její zrušení s likvidací nebo bez likvidace. Důvody zrušení jsou uplynutím doby, na kterou byla založena; dosažením účelu, pro který byla založena; dnem uvedeným v rozhodnutí správní rady o zrušení; vnitrostátní fúzí nebo rozdělením; dnem uvedeným v rozhodnutí soudu o zrušení, jinak dnem, kdy toto rozhodnutí nabude právní moci; prohlášením konkursu na její majetek.

Kromě hlavní činnosti, ke které byla o.p.s. založena, může vykonávat i tzv. doplňkovou činnost (podnikatelskou), za podmínky, že jí bude dosaženo účinnějšího využití prostředků a nebude tím přitom ohrožena kvalita, rozsah a dostupnost obecně prospěšných služeb. Tato činnost nemusí vůbec souviset s obecně prospěšnou činností. Jelikož zákon blíže neupravuje povahu doplňkové činnosti, může být o.p.s. i podnikatelem. V praxi je posuzování podmínek dobrovolné činnosti problematické. Doplňková činnost se nemusí uvádět v zakladatelském dokumentu. O.p.s. se nesmí účastnit na podnikání jiných osob.

Zvláštností ZOPS je ustanovení, ukládající že o.p.s., která je soukromou vysokou školou podle zvláštního zákona, se považuje pro účely zákona o daních z příjmů za veřejnou vysokou školu. V tom je možné spatřovat určitou diskriminaci jiných soukromých vysokých škol.

V praxi se setkáváme s problémem transformace o.s. na o.p.s., jelikož to naše současná legislativa neumožňuje. Nelze právně převést aktivity o.s. na o.p.s. Je možné zrušit o.s. a jeho činnost v určité individuálně modifikované míře zachovat a poté založit o.p.s., která bude vykonávat původní činnost o.s. Bohužel nově založená právnická osoba, typu o.p.s. nepřebírá již vybudovanou historii o.s., a tím tak přijde o

řadu dotací a finančních zdrojů. Mezi výhody založení o.p.s. patří lepší a propracovanější právní úprava, veřejně přístupný rejstřík s veškerými důležitými informacemi o o.p.s., dosáhne na většinu veřejných podpor a jako jediná právní forma NNO smí legálně podnikat, nebo spíše jako jediná má tuto možnost stanovenou zákonem. Nevýhody můžeme zpatřit např. v případech, kdy je o.p.s. příjemcem dotací, nebo kdy přesáhla výši svého ročního obrátu částku 10 mil. Kč, v těchto případech musí být účetní závěrka ověřena auditorem. Další nevýhodou je administrativně složitějším založení a fungování oproti o.s., ale ve srovnání s nadacemi a nadačními fondy se nikterak výrazně neliší.³²

Nejvýznamnější obecně prospěšné společnosti v ČR: Člověk v tísni, Jeden svět, Fórum 50%, o.p.s..

Mezi nejznámější mezinárodní humanitární organizace o.p.s. patří: Lékaři bez hranic, o.p.s. (Médecins Sans Frontieres).

4.3. Nadace a nadační fondy

Tyto dva typy nadačních subjektů upravuje zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZNNF). Nadace i nadační fond jsou účelová sdružení majetku zřízená pro dosahování obecně prospěšných cílů, jimiž jsou zejména rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic a rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu.

Zřizují se písemnou smlouvou mezi zřizovateli nebo zakládající listinou, je-li jediný zřizovatel, anebo závětí (dále jen „nadační listina“). Zakládací listina a závěť musí být pořízeny ve formě notářského zápisu, zakladatelská smlouva vyžaduje úřední ověření podpisu zakladatelů. Do 30 dnů ode dne vzniku musí správní rada vydat statut, který upravuje postup pro jednání orgánů nadace či nadačního fondu, podmínky pro poskytování nadačních příspěvků a způsob jakým se poskytují aj. Statut musí být na požádání každému přístupný. Nadace nebo nadační fond vzniká dnem zápisu do rejstříku u příslušného rejstříkového soudu. Rejstřík je veřejným seznamem, jehož součástí je i statut a výroční zpráva. K návrhu na zápis do rejstříku

³² Časopis Svět neziskovek č.3/2010, [online], [2011-06-29], Dostupný z WWW: <http://neziskovky.cz/Files/Soubory/Zpravodaj/zpravodaj_Svet_neziskovek_03_2010.pdf>, str. 6

se příkládá nadační listina, doklad o splacení peněžitého vkladu, u nadací dále doklad o zřízení zvláštního účtu, na němž je peněžitý vklad uložen, popř. doklad o převzetí nepeněžitého vkladu, smlouva o správě cenných papírů, jsou-li součástí jmění cenné papíry, a výpis z rejstříku trestů členů správní rady, dozorčí rady, popřípadě revizora.

Součástí názvu nadace musí být označení "nadace" a součástí názvu nadačního fondu musí být označení "nadační fond".

Co se týče majetku nadace, je tvořen nadačním jměním a ostatním majetkem nadace. Přičemž celková hodnota nadačního jmění nesmí být nižší než 500 000 Kč a po dobu trvání nadace se nesmí snížit pod tuto hodnotu. Tato podmínka může omezovat fungování a zřizování nadací, jelikož nadace musí získávat každý rok vysoký objem nadačních darů, aby mohla být zachována jejich existence. Tuto problematiku napomáhá řešit poslední novela ZNNF, kdy dává možnost nejprve založit nadační fond a ten posléze transformovat na nadaci. Tzn. možnost změny nadačních fondů na nadace v případech, kdy nadační fondy, které dosáhnou většího majetku a lze u nich předpokládat dlouhodobého trvání a pokračování v nové právní formě.³³ O změně právní formy nadačního fondu na nadaci rozhoduje správní rada po předchozím souhlasu dozorčí rady nebo revizora, připustí-li to nadační listina. O změně právní formy musí být pořízen notářský zápis. Tuto transformaci lze provést pouze pokud je majetek nadačního fondu vyšší než 1 mil. Kč a majetek ve výši nejméně 500 000 Kč splňuje podmínky na nadační jmění. Nadace k dosahování svého účelu používá výnosů z nadačního jmění a ostatní majetek nadace, zatímco nadační fond nezřizuje nadační jmění a pro dosažení účelu smí použít všechny svůj majetek. I u nadačního fondu je povinnost vkladu, ale minimální výše není stanovena.

Nadace a nadační fondy poskytují nadační přspěvky, kterými se rozumí vše, co je nadací či nadačním fondem v souladu se ZNNF a jejich statutem poskytnuto třetí osobě k účelu, pro který byly zřízeny. Oproti tomu vše, co je poskytnuto třetí osobou nadaci nebo nadačnímu fondu k dosahování jejich účelu, je nadačním darem.

Orgány těchto nadačních subjektů jsou správní rada, která je statutárním

³³ Pejchalová, Grünwaldová, V.: Určité aspekty úpravy nadací v České republice, ve Francii, v Německu a v Rakousku, [online], 2010, [2011-05-18], Dostupný z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/urcite-aspekty-pravni-upravy-nadaci-v-ceske-republice-ve-francii-v-nemecku-a-v-rakousku-64226.html>

orgánem, dozorčí rada, a není-li zřízena dozorčí rada, tak je zřízen revizor. Fakultativně může být orgánem i ředitel, jehož funkce není upravena zákonem.

Nadace nebo nadační fond zaniká ke dni výmazu z rejstříku. Tomu předchází zrušení s likvidací nebo bez likvidace. Bez likvidace, přechází-li jejich majetek sloučením na jinou nadaci či nadační fond, nebo je-li zamítnut insolvenční návrh, pro nedostatek majetku, anebo nezbude-li po ukončení insolvenčního řízení nadaci nebo nadačnímu fondu žádný majetek. Nadace či nadační fond se zrušují dosažením účelu, rozhodnutím soudu o zrušení nebo rozhodnutím o úpadku, nebo zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku k úhradě nákladů insolvenčního řízení. Nadační fond může být také zrušen rozhodnutím správní rady pro vyčerpání majetku.

Roční účetní závěrka nadace musí být ověřena auditorem. Zatímco u nadačního fondu pouze za kalendářní rok, v němž úhrn celkových nákladů nebo výnosů vykazovaných nadačním fondem převyšší 3 mil. Kč nebo pokud jeho majetek je vyšší než 3 mil. Kč.

Nejvýznamnější nadace a nadační fondy v ČR: Kapka naděje, Nadace Terezy Maxové, Nadace rozvoje občanské společnosti, Nadace Charty 77, Naše dítě.

4.4. Církvě a církevní právnické osoby

Právní úprava církví a náboženských společností je zakotvena v zákonu č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, ve znění pozdějších předpisů. Zákon definuje církve a náboženské společnosti (dále jen CNS) jako dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby. V postavení mezi církvemi a náboženskými společnostmi zákon nedělá rozdíly. CNS spravují své záležitosti, zejména ustanovují a ruší své orgány, ustanovují a odvolávají své duchovní a zřizují a ruší církevní a jiné instituce podle svých předpisů nezávisle na státních orgánech.

Zákon o církvích umožňuje církvím zakládat církevní právnické osoby, které představují samostatné právnické osoby.

CNS vzniká dobrovolným sdružováním fyzických osob a registrací se stává právnickou osobou (dále jen “registrovaná církev a náboženská společnost”). K výkonu práva náboženské svobody podle tohoto zákona mohou registrované církve a náboženské společnosti založit svaz církví a náboženských společností. Návrh na registraci předloží nejméně tříčlenný přípravný orgán Ministerstvu kultury ČR (dále jen “MKČR”). V přípravném orgánu mohou být pouze fyzické osoby starší 18ti let, které mají způsobilost k právním úkonům a jsou občany ČR nebo cizinci s trvalým pobytem v ČR. Podpisy členů přípravného výboru musí být úředně ověřeny. Nezbytnou součástí návrhu je 300 podpisů zletilých občanů ČR nebo cizinců s trvalým pobytem v ČR, kteří se hlásí k této církvi a náboženské společnosti a dále základní charakteristika církve a náboženské společnosti, jejího učení a poslání, zápis o založení církve a náboženské společnosti na území České republiky a základní dokument.

Jménem církve a náboženské společnosti jedná až do vytvoření orgánu přípravný výbor. Registrovaná církev a náboženská společnost, která je registrovaná nepřetržitě nejméně 10 let a zveřejňovala každoročně výroční zprávi o činnosti za kalendářní rok a plní řádně závazky vůči státu a třetím osobám, může podat návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv MKČR.

MKČR při řízení o registraci církve a náboženské společnosti nebo svazu církví a náboženských společností prozkoumá návrh a při řízení o přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv registrovaných CNS prozkoumá, zda činnost CNS není v rozporu s jejím základním dokumentem a s podmínkami stanovenými tímto zákonem. Odpovídají-li tyto údaje, MKČR zapíše registraci CNS a přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv do Rejstříku registrovaných CNS a registraci svazu CNS do Rejstříku svazů CNS ke dni, kdy o registraci nabylo právní moci.

Orgán registrované CNS může navrhnout k evidenci orgán registrované CNS, řeholní a jinou církevní instituci osob hlásících se k CNS založené za účelem vyznávání náboženské víry. Návrh podá orgán registrované CNS do 10 dnů ode dne založení právnické osoby. MKČR provede evidenci právnické osoby zápisem do Rejstříku evidovaných právnických osob do 5 pracovních dnů ode dne doručení. Orgán registrované CNS dále může navrhnout k evidenci účelové zařízení registrované společnosti založené CNS pro poskytování charitativních služeb (dále

jen “účelové zařízení”). Účelové zařízení se zakládá zakládací listinou registrované CNS, podepsanou členem či členy orgánu registrované CNS, jednajícími jako statutární orgán jménem CNS, jejichž podpisy musí být úředně ověřeny. Účelové zařízení poskytuje veřejnosti obecně prospěšné služby za předem a pro všechny uživatele stejných podmínek, poskytuje služby sociální nebo zdravotnické nebo působící jako charita či diakonie. MKČR provede evidenci účelového zařízení zápisem do Rejstříku evidovaných právnických osob nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy byly splněny všechny náležitosti pro tento zápis.

MKČR vede Rejstřík registrovaných církví a náboženských společností, Rejstřík svazů církví a náboženských společností a Rejstřík evidovaných právnických osob. MKČR jim nejprve přidělí identifikační číslo a oznámí to ČSÚ. Tyto rejstříky jsou veřejnými seznamy s výjimkou určitých údajů. Zanikají výmazem z rejstříků. MKČR provede výmaz do 5 pracovních dnů od oznámení skončení likvidace likvidátorem nebo ke dni nabytí právní moci rozhodnutí o zrušení registrace, pokud k likvidaci podle tohoto zákona nedochází.

Podnikání a jiná výdělečná činnost právnických osob evidovaných orgánem registrované církve vedle obecně prospěšné činnosti charitativní, sociální nebo zdravotnické mohou být pouze jejich doplňkovou činností.

Př. Charita Česká republika (do roku 2006 Česká katolická charita), Diakonie ČCE.

Nejoblíbenější, nejpočetnější, a také nejstarší NNO patří občanská sdružení. Jak bylo již výše zmíněno, právní úprava založení a ekonomická náročnost je u o.s. nejjednodušší. Naopak nejméně zřizované jsou nadace a hned za nimi nadační fondy. Viz. Přílohy: Tabulka č. 3: Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech 1990 – 2010.

5. Změny pro neziskový sektor podle návrhu připravovaného občanského zákoníku

Podle návrhu připravovaného občanského zákoníku se rozlišují tři skupiny právnických osob, a to korporace, fundace a ústavy. Jde o návrat k tradičnímu rozdělení právnických osob v kontinentálním právu, se kterým se setkáváme ve všech právních řádech vyspělých zemí západní Evropy. Návrh nového občanského zákoníku ustanovuje povinnost právnických osob, být zapsán do veřejného rejstříku, zásadu rejstříkového pořádku, koncept předběžné společnosti, jednání právnických osob prostřednictvím jejich členů, aj.

5.1. Korporace

Korporace představuje společenství osob. Na právnickou osobu, která je tvořena jediným členem se hledí jako na korporaci, připouští-li to zákon. Nová kodifikace se vrací k tradičnímu pojmosloví a opouští dosavadní nevhodný termín „občanské sdružení“ a nahrazuje jej termínem „spolek“. Název spolku musí obsahovat slova „zapsaný spolek“, postačí však zkratka „z.s.“ (původní návrh uváděl pojem „ohlášený spolek“, tím by se neměnila zkratka „o.s.“).

Alespoň tři osoby, které mají společný zájem mohou založit k jeho naplňování spolek. Spolek je samosprávný a dobrovolný svazek členů. Členové spolku neručí za spolkové dluhy. Jeho hlavní činností může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen. Nemůže jí být podnikání nebo jiná výdělečná činnost, to může spolek vyvíjet jako vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, slouží-li k podpoře hlavní činnosti nebo k hospodárnému využití spolkového majetku, tedy jako doplňková činnost. Zisk z činnosti spolku lze použít pouze pro spolkovou činnost včetně správy spolku.

Spolky mohou vytvořit k uplatňování společného zájmu organizační jednotky s vlastní právní subjektivitou, tzv. pobočný spolek jako svůj svaz. Toto označení není povinné, jde o název druhový a spolek může zvolit i jiné označení, ale musí z něho být patrné, že jde o osobu jen s odvozenou subjektivitou. V dnešní úpravě je užito

nevhodné označení „organizační složky“. Pobočný spolek vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku a od tohoto dne za jeho dluhy ručí hlavní spolek v rozsahu určeném stanovami. Přičemž z právních jednání učiněných pobočným spolkem před zápisem do veřejného rejstříku je hlavní spolek oprávněn a zavázán společně a nerozdílně.

Vznik spolků je vázán na okamžik vzniku stanov, nikoliv až na zápis do veřejného rejstříku. Spolek je tedy založen přijetím stanov, a to buď konvenčním způsobem nebo přijetím na ustavující schůzi. Stanovy by měly být prosté písemné formy s požadavkem, aby byly co nejjednodušší, ale obsah je oproti dosavadnímu stavu podrobnější. Spolek vzniká dnem zápisu do veřejného rejstříku. Původní návrh vycházel ze systému volného zakládání spolku do veřejného rejstříku, oproti dosavadní praxi, kdy vznik je spojen s registrací stanov orgánem veřené moci. Tato úprava ovšem neprošla a ministerstvo vnitra si prosadilo schvalovací princip.³⁴ Aktuální návrh se omezuje jen na úpravu otázek statusové povahy a otázky povahy veřejnoprávní mají být řešeny v jiném právním předpisu. Návrh stanovuje lhůtu 30 dnů na zápis spolku do veřejného rejstříku od podání návrhu. Není-li v této lhůtě spolek zapsán a ani vydáno rozhodnutí o odmítnutí zápisu, považuje se spolek za zapsaný do veřejného rejstříku 30. dnem od podání návrhu, jde o právní fikci zápisu spolku do veřejného rejstříku.³⁵

V případě členství ve spolku jsou v návrhu odstraněny některé nedostatky. V případě vyloučení člena ze spolku nově náleží vyloučenému soudní ochrana, ať už o vyloučení rozhodla členská schůze při přezkumu nebo se sama usnesla na vyloučení přímo. V dnešní právní úpravě nelze žádat soudní přezkum, není-li ve spolku vnitřní přezkum institucionalizován. Novinka je i neplatnost usnesení členské schůze nebo jiného orgánu v případě, že se přičí dobrým mravům nebo v případě, že bylo přijato v záležitosti, o které tento orgán nemá působnost rozhodnout. Vnitřní organizace spolku je především ponechána na jeho uvážení. Je jen stanoveno, aby spolek měl statutární orgán a nejvyšší orgán. Spolek může mít i jiné orgány, určí-li to stanovy.

³⁴ Časopis Svět neziskovek 4/2011, Štogr, J.: Občanská sdružení a služby, [online], [2011-06-04], Dostupný z WWW:

<http://www.neziskovky.cz/data/zpravodaj_Svet_neziskovek_4_2011txt11861.pdf>, str. 12

³⁵ Tuto otázku řešil již Nejvyšší správní soud, sp. zn. 7 A 13/2002-46 ze dne 13.11.2003 nebo sp. zn. 1 Ans 3/2007-235 ze dne 1.8.2007.

Spolek se zruší nuceně rozhodnutím orgánu veřejné moci na návrh osoby, která na tom má oprávněný zájem, nebo i bez návrhu v případech stanovených zákonem. O dobrovolném zrušení rozhoduje členská schůze. Nově se objevuje úprava fúze spolků, která v platném právu upravena není. Dále i rozdělení spolků, kdy návrh rozlišuje rozdělení sloučením nebo se založením nových spolků.

Navrhuje se zrušit podstatnou část zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění, s tím, že institucionální úprava spolků bude zahrnuta do kodifikace jako úprava obecně aplikovatelná na veškeré právnické osoby typu korporace, tam kde speciální zákony o jejich právních formách nestanoví odchylky. Předpokládá se, že veřejné rejstříky povedou soudy nebo jiné orgány veřejné moci. Celková právní úprava spolků je velmi podrobná a kodex umožňuje poměrně široce upravit jednotlivé aspekty spolků odlišně od zákona.

5.2. Fundace

Fundace je společné označení pro nadace a fondy, nebo také právnické osoby fondového typu, které jsou vytvořené majetkem vyčleněným k určitému účelu. U nich musí být určen účel k němuž byly zřízeny a jejich majetkové zajištění. Právní úprava nadací zůstává dosti podobná, odlišnosti jsou např. v názvosloví, kdy např. pro nadační jmění používá pojem nadační jistina a zavádí pojem nadační kapitál jako peněžité vyjádření nadační jistiny aj. Také odlišnosti v možnosti podnikání, avšak nesmí jít o hlavní činnost nadace a výnos z podnikání musí jít na konto účelu, k jakému byly zřízeny. Návrh přináší i rozšíření dovoleného účelu nadací z výlučně veřejně prospěšného účelu i na účel dobročinný, tzn. zaměření na podporu byť i omezeného okruhu osob, které potřebují pomoc, tzn. možnost zakládání tzv. rodinných nadací. Jde o přiblížení české nadace evropskému pojetí nadací.

Založení nadace se děje nadační listinou, kterou je zakládací listina nebo pořizování pro případ smrti (závěť, dědická smlouva, dovětek). Jde o jednostranné zakladatelské jednání, kdy nadaci pořizuje jedna osoba nebo více osob, které se považují za zakladatele jediného a v záležitostech nadace musí jednat jednomyslně. Opouští se zde smluvní charakter, kdy je nadace pořizena několika osobami. Jde o neosobní povahu nadace, a tudíž není nutná úprava budoucích vztahů mezi jejími

zřizovateli, jako je tomu u korporací. Nadační listinu je třeba pořídit ve formě notářského zápisu. Nově je stanoven požadavek na údaj o nadačním kapitálu a o správci vkladů, a s tím spojené dvě právní domněnky. První nevyvratitelná právní domněnka, pro případ kdy je v nadační listině stanovena povinnost k vkladu k určité výši, ale neuvede, jaký je předmět vkladu. Zde se má zato, že je stanovena vkladová povinnost plnění v penězích, a že bude splněna splacením vkladu. Druhá vyvratitelná právní domněnka, pro případ kdy nadační listina stanoví vklad s nepeněžitým předmětem, který následně není možno vložit nebo jeho hodnota klesne, zde má být vzniklý shodek vyrovnán v penězích.

Nadace vzniká se zápisem do veřejného rejstříku. Do veřejného rejstříku by nově neměla být zapisována nadační jistina, jelikož se co do hodnoty v čase mění, a tyto změny by musely být do veřejného rejstříku zapisovány, oproti tomu se má do veřejného rejstříku zapisovat výše nadačního kapitálu. V případě, že by nadace ztratila důvod své existence a účel založení by se stal nemožný, lze umožnit změnu účelu nadace za stanovených podmínek, s ověřením a rozhodnutím soudu. Co se týče vkladů do nadace, tak se namísto výrazu splacení vkladů zavádí pojem splnění vkladové povinnosti, dále se rozšiřuje zápočet způsobilosti vkladu být zástavou i na jiné jistoty (kauce).

Novinkou je také přidružený fond, který představuje majetek svěřený do správy nadace, aniž by vznikala nová právnická osoba, jde o tzv. „nesamostatné nadace“, které nemají právní subjektivitu. Tento přidružený fond spravuje nadace odděleně od svého majetku. V případě poskytování nadačních příspěvků, které jsou hlavní činností nadace, se díky podnětům z oblasti neziskového sektoru navrhuje vyloučit z okruhu osob oprávněných přijmout nadační příspěvek, kromě členů orgánů nadace i další osoby, kterými jsou zaměstnanci nadace, osoby blízké zaměstnancům nadace nebo členům jejích orgánů. *„Tímto zákoník řeší situaci, kdy osoba, která má prostředky a nechce zakládat vlastní novou nadaci či nadační fond, dá tyto prostředky do správy již existující nadaci. S těmito prostředky nadace musí*

hospodařit zvlášť. Účel přidruženého fondu může být jenom veřejně prospěšný.“³⁶

Statutárním orgánem nadace se zachovává správní rada. U velkých nadací musí být zřízena dozorčí rada jako kontrolní a revizní orgán musí být zřízena u velkých nadací, a to dosahuje-li nadační kapitál výše alespoň desetkrát vyšší, než je stanovená minimální výše. Členy dozorčí rady již nevolí správní rada, ale sama se obnovuje obdobně jako správní rada. V nadacích, kde není zřízena dozorčí rada, vykonává její působnost revizor.

O zrušení nadací s likvidací rozhoduje soud, který jmenuje i likvidátora, jen v případech, kdy se zruší nadace dosažením účelu, pro který byla založena, nebo uplynutím doby, na kterou byla založena, zvolí likvidátora správní rada. Z důvodů taxativně uvedených v zákoně lze nuceně zrušit nadaci s likvidací rozhodnutím soudu. Likvidační podstata má být zpeněžena v rozsahu nutném pro vyrovnání dluhů nadace. Likvidační zůstatek má být zachován a má s ním být naloženo podle nadační listiny, tzn. aby mohl sloužit účelu, jemuž byl majetek nadace svěřen. Přeměna nadace je možná její fúzí sloučením s jinou nadací nebo s nadačním fondem, anebo změnou právní formy na nadační fond, přičemž poslední možnost se navrhuje připustit jen za podmínky, že to zakladatel nadace v nadační listině výslovně připustil.

Jelikož právní úprava nadačních fondů je v našem právním řádu od roku 1997, není důvod ji obsahově měnit. Novinkou je oddělená úprava právních poměrů nadací a nadačních fondů, a je tak více přehlednější.

5.3. Ústav

Pro ústav je typické spojení osob a majetku, poskytování společensky nebo hospodářsky užitečných činností. Výsledky jeho činnosti jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených. Název ústavu musí obsahovat slova „zapsaný ústav“, nebo jen „z.ú.“. Ústav se zakládá zakládací listinou nebo počízením pro případ smrti a vzniká zápisem do veřejného rejstříku. Statutárním orgánem

³⁶ Časopis GRANTIS 5/2005, Granja, M.: Co čeká nadace a nadační fondy v připravovaném občanském zákoníku, [online],2005, [2011-06-04], Dostupný z WWW: <http://www.neziskovsky.cz/clanek/886/_530_533/_nezobrazovane-clanku_knihovna_archivcz/052005-co-ceka-nadace-a-nadacni-fondy-v-pripravovanem-obcanskem-zakoniku/>

ústavu je ředitel, pro nějž může statut zvolit i jiné označení. Je odpovědný správní radě, která ho do funkce jmenuje a odvolává. Dalším orgánem je správní rada, popřípadě může být zřízena i dozorčí rada.

„Pro ústavy je typická kombinace věcného základu s osobním prvkem za účelem trvalé nebo dlouhodobé služby nějakému prospěšnému účelu. Od korporace se ústav liší tím, že jejich osobní prvek zajišťuje řízení a fungování ústavu a není nutně spojen s členstvím (takže rozhodování v něm podléhá principu hierarchie, nikoli demokracie). Od nadace se ústav liší tím, že věcný substrát není nezczizitelný, takže jmění ústavu může být případně i zkonzumováno. Definiční význam pro ústav má zejména jeho účel spočívající v poskytování služeb, takže z tohoto hlediska jsou pro ústav významní ti, kdo služby ústavu užívají (destinatáři). Ústavy mohou být soukromoprávní i veřejnoprávní (např. školy, muzea, nemocnice, vědecké nebo výzkumné ústavy). Veřejnoprávní ústavy mohou mít v působnosti i výkon veřejné moci, pak se někdy mluví o veřejném ústavu; toto pojetí má ale význam pro administrativní právo, nikoli pro právo soukromé.”³⁷ Ústavy by měly nahradit dnešní obecně prospěšné společnosti. Užije se pro ně přiměřeně ustanovení o nadačních fondech. Mnozí z neziskového sektoru odsuzují označení “ústavy”, a vyvíjí tlak na změnu tohoto pojmu.

Zásadní změna právní úpravy NO v novém občanském zákoníku se bude týkat obecně prospěšných společností, se kterými nový občanský zákoník nepočítá. Obecně prospěšné společnosti by se staly tzv. nadačními ústavu. Již do té doby vzniklé obecně prospěšné společnosti si budou moci zachovat stávající právní formu nebo ji změnit. Počítá se s přechodným obdobím, ve kterém by se status daného subjektu nemusel měnit. Jak bylo výše zmíněno, nově si budou moci právnické osoby zapsat do předmětu činnosti status veřejné prospěšnosti, což by jim zaručovalo daňové výhody.

V novém občanském zákoníku by měla být úprava nadačních subjektů, tzn. nadací, nadačních fondů a nadačních ústavů, ale i dnešní právní úprava občanských sdružení, s novým označením spolky. To znamená, že se předpokládá zrušení

³⁷ Důvodová zpráva k návrhu připravovaného občanského zákoníku, [online], stav duben 2011 [cit.2011-05-12], Dostupný z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova%20zprava%20OZ_ver_2010.pdf>

podstatné části zákonů o sdružování občanů a o nadacích a nadačních fondech.³⁸

6. Postoj EU k NNO

I přesto, že většina NNO je založena na území jednotlivých členských států a omezuje své aktivity jen na toto území, existuje i celá řada NNO, které své cíle směřují na území více členských států. Jelikož některých cílů NNO lze dosáhnout nejlépe na mezinárodní úrovni, tak mají tyto organizace členskou základnu mezinárodního charakteru. K usnadnění provozování těchto mezinárodních NNO byla přijata Evropská úmluva o uznání právní subjektivity mezinárodních nevládních organizací (Úmluva č. 124). Je zatím jediným závazným mezinárodním právním instrumentem týkajícím se NNO.³⁹

Další důležitý dokument, pro postoj státní správy k NNO, jejich existenci a fungování, přijal Výbor ministrů Rady Evropy. Tím je poměrně rozsáhlé Doporučení Výboru ministrů členským státům k právnímu postavení nevládních neziskových organizací v Evropě CM/Rec (2007) 14.⁴⁰ Jde pouze o právní instrument doporučující povahy, který určuje minimální normy, které musejí být dodrženy, pokud jde o vytváření, řízení i činnosti NNO v členských státech Rady Evropy. Je zaměřen na zákonodárce, národní orgány a samostatné NNO.

³⁸ Tamtéž

³⁹ Ronovská, K.: Zamyšlení nad procesními otázkami vzniku spolku jako právnické osoby, Právnická fakulta MU Brno, [online], [2011-06-23], Dostupný z WWW: <<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/obcan/ronovska.pdf>>

⁴⁰ Vysvětlující memorandum k doporučení zn. CM/Rec (2007) 14 Výboru ministrů pro členské státy týkající se právního statutu nevládních organizací v Evropě, [online], [2011-06-23], Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/vysvetlujici_memorandum.pdf>

7. Funkce NO

NO plní ve společnosti velké množství různých funkcí, které se liší postupem času a při srovnání mezi různými zeměmi. V odborné literatuře nalezneme více názorů a různé identifikace funkcí NO. Nejvýznamnější studie pořádaná Johns Hopkins University rozeznává čtyři hlavní funkce: servisní, expresivní, advokační a budování komunity. Nicméně tyto funkce jsou autory sdruženy jen do dvou kategorií v závislosti na Mezinárodní klasifikaci neziskových organizací (ICNPO). První kategorií je „servisní funkce“, kam spadají NO zabývající se oblastí sociálních služeb, zdraví, vzdělávání a rozvojem a pod druhou kategorií označenou „expresní funkce“ jsou řazeny NO působící v oblastech životního prostředí, prosazování zájmů (advocacy), profesní organizace, odbory, kultura a rekreace. Toto členění není vhodné, zejména pro hlubší analýzu a s přihlédnutím k tomu, že většina NO plní více funkcí najednou.

James a Rose-Ackerman se v identifikaci funkcí NO víceméně shodují se Salomonem, ti rozlišují NO poskytující služby (jako např. školy, nemocnice) a NO reprezentující zájmy (např. politické strany, odbory). S tímto nesouhlasí ostatní autoři, kteří mají za to, že NO plní více funkcí než jen jednu.

Zajímavé členění činností NO představil Wolper pomocí trojúhelníku, jehož rohy představují alternativní účely filantropie, charity a služby, kdy NO může plnit jednu, dvě nebo všechny tři funkce zároveň, což závisí na umístění NO v trojúhelníku. Wolperův trojúhelník doplnil Land o čtvrtou funkci, kterou nazval fellowship, neboli pospolitost, určité společenství, pocit sounáležitosti.

Další pozoruhodnou kategorizaci funkcí uvedl Frumkin, který rozlišuje čtyři funkce: poskytování služeb, občanská politická angažovanost, hodnoty a víra, a sociální podnikání. Kramer rozlišuje NO podle čtyř základních rolí, kterými jsou: poskytování služeb, zlepšovací a advokační role, vizionářská a role průkopníka ve službách a poslední role strážce hodnot a dobrovolnictví. Podobně jako Kramer rozlišuje NO Kendall, ten je však rozšiřuje na pět základních funkcí a používá jiné názvy, a to poskytování služeb, inovace, prosazování zájmů, expresivní funkce a budování komunity.

Při zkoumání funkcí NO se setkáváme s problémem, že zde máme koncepty

různých autorů a různé funkce, které jsou ovšem mnohdy definičně identické nebo podobné, ale liší se svými názvy. V praxi je pro ně užíváno mnoho různých označení a synonym, zejm. u funkce budování komunit. Jednotlivé funkce se prolínají, a je obtížné je od sebe spolehlivě odlišit. V následujících odstavcích uvádím jednotlivé definice funkcí podrobněji.⁴¹

7.1. Servisní funkce

Jde o funkci prominentní, nejvíce zmiňovanou. NO chápeme jako subjekty poskytující služby členům i nečlenům za podmínek a v situacích, kdy je neposkytuje trh ani stát, nebo je poskytuje jen v malé míře. Služby, které jsou díky podmínkám NO veřejnosti snáze dostupné. Tuto funkci poskytují organizace působící např. v oblasti zdravotní, sociální nebo vzdělávací. Jde např. o nabízení individuální pomoci cílovým skupinám, zlepšovat kvalitu života prostřednictvím poskytování služeb, poskytovat služby i těm lidem, kteří za ně nemohou nabídnout náklady pokrývající protislužbu. Důležitým odlišujícím znakem od funkce advokační je, že poskytování služby není podmíněno změnou politiky.

7.2. Advokační funkce/ Funkce prosazování zájmů

Spolu s funkcí servisní se objevuje nejčastěji. Jde o činnost, kdy NO obhajují a prosazují veřejně zájmy, a to nejen své, ale i zájmy skupiny obyvatelstva či obecné veřejné zájmy. Jde o aktivity směřující ke změně politiky či společenských podmínek. Sem můžeme zařadit odbory, organizace na ochranu životního prostředí nebo zaměřené na práva zvířat apod. Někdy je užitečné tuto funkci ještě dále rozdělit na dvě subfunkce, a to na veřejně politickou advokační funkci a občanskou advokační funkci. První subfunkce zahrnuje aktivity, které přímo ovlivňují změny politiky. Ovlivňuje politická a legislativní rozhodnutí ve smyslu požadavků zájmových skupin. Být veřejným hlasem určité skupiny. Zatímco druhá prosazuje změny (zájmy) nepřímo. Může jít o snahu NO vzbudit v občanech zájem o určitou problematiku, zvýšit povědomí o problému, a tím je mobilizovat k činnosti ve

⁴¹ Pospíšil, M., Neumayer, M., Škarabelová, S., Malý, I., Meyer, M., Schneider, U.: Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti, 1. vyd. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009

prospěch zájmu. Občanská advokační funkce v sobě nese i značnou dávku funkce servisní, ale i funkce budování komunity.

7.3. Expresivní funkce/ Funkce strážce hodnot/ Reprezentační funkce

Expresivní neboli sebevyjadřovací funkce spočívá v poskytnutí prostoru jednotlivcům pro uplatnění jejich přesvědčení a vyznání a pro rozvoj jejich schopností. Salomon se domnívá, že jde o funkci širší, která v sobě obsahuje prosazování zájmů, ale do jisté míry i budování komunity. Jde o činnost směřující nejen k politické změně, ale i k vyjádření individuálních a společenských hodnot, zájmů a názorů. Podle Kramera nejde jen o sebevyjádření, ale i o zachování a ochranu hodnot. Dle názoru mnohých jde zjednodušeně o funkci, která v sobě obsahuje dvě základní funkce, a to advokační a budování komunity.

7.4. Charitativní funkce/ Přerozdělovací funkce

Jde o charitativní činnost, která je často užívána jako charakteristika neziskového sektoru, a přesto ji zmiňují jen dva autoři. Podle Wolpera jde o tzv. přerozdělování zdrojů od bohatších k chudším.

7.5. Filantropická funkce

Filantropie neboli lidumilnost či pomoc sociálně slabým. Filantropické aktivity spočívají v podpoře veřejně prospěšných cílů ze soukromých zdrojů. Jedná se zejména o činnost nadací, které zřizují a rozvíjí instituce jako např. nemocnice, muzea aj. *„Řečeno obecněji, všechny aktivity zaměřené na založení a provozování neziskových organizací, jsou součástí filantropické funkce.“*⁴² Charitativní a filantropickou funkci lze jednoduše zařadit pod základní funkci poskytování služeb.

⁴² Pospíšil, M., Neumayer, M., Škarabelová, S., Malý, I., Meyer, M., Schneider, U.: Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti, 1. vyd. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009, str.7

7.6. Inovační funkce

Tato funkce spočívá v zavádění nových idejí, služeb a postupů do praxe. Podle Salomona jde o činnost, kterou NO prošlapávají cestu a fungují jako průkopníci v určitých oblastech, které je třeba zviditelnit a inovovat. Někteří autoři popisují inovaci jako změnu produkce (nové služby, nový spotřebitelé, nové postupy, nové organizační struktury). I tato inovační funkce je spjatá s třemi základními funkcemi, v závislosti, které z těchto základních funkcí inovace přispívá, a tudíž ji také nelze chápat jako samostatnou funkci.

7.7. Budování komunity/ Pospolitosť/ Sociální kapitál

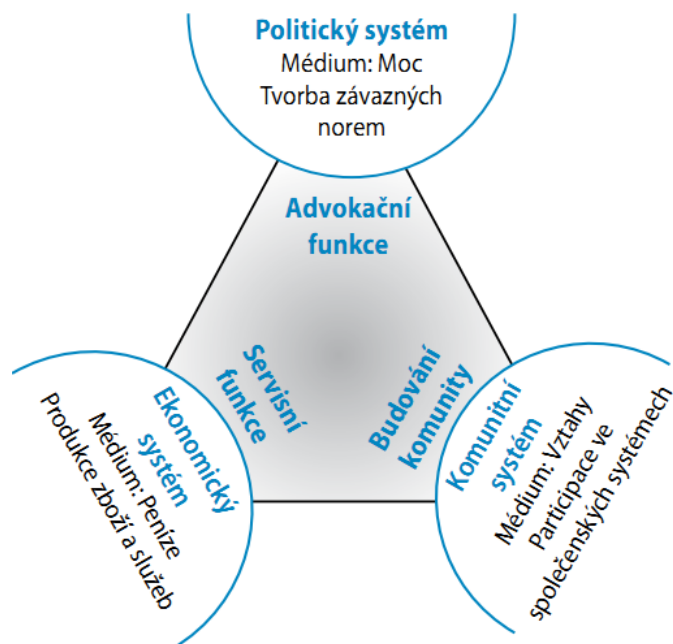
Tato činnost přispívá k upevnování a vytváření vztahů ve společnosti, v místních a zájmových komunitách, k budování vazeb a navazování kontaktů. Existují různé definice, nejjednoznačnější označení této funkce je asi budování komunit. Budují se jak místní (lokální) komunity, tak i zájmové, na základě sdíleného zájmu. Tato funkce může souviset jak s advokační, tak i s expresní funkcí. Činnosti a procesy spojené s budováním komunity pozitivně působí na jednotlivce i na společnost (např. dobrovolné práce mohou přispívat k osobnostnímu rozvoji, zlepšovat společenské vztahy). Mezi činnosti budování komunity patří např.: překonávat bariéry mezi rozdílnými skupinami lidí, budovat přátelské vztahy uvnitř organizace, propojovat lidi, kteří mají společné zájmy, rozvíjet solidaritu mezi lidmi v obci, kraji, zemi.

Tato funkce se dále rozšířila pojmem „budování sociálního kapitálu“, který zavedl především Putnam, a dále pojmem budování demokracie, který použil např. Salomon.

Tři základní funkce (advokační, servisní a budování komunity) odpovídají a slouží třem hlavním subsystémům společnosti, představují tři základní přínosy NO pro společnost. Rozeznáváme subsystém ekonomický, politický a komunitní. Tato koncepci je znázorněna v následujícím obrázku.⁴³

⁴³ Pospíšil, M., Neumayer, M., Škarabelová, S., Malý, I., Meyer, M., Schneider, U.: Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti, 1. vyd. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009

Obrázek č.: Hlavní subsystémy společnosti a jim odpovídající a sloužící funkce

Zdroj: Pospíšil, M., Neumayer, M., Škarabelová, S., Malý, I., Meyer, M., Schneider, U.: Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti, 1. vyd. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009

8. Zdroje financování NO

Klíčovým faktorem pro fungování NO jsou finanční prostředky, bez nichž by mohly jen stěží existovat. Zdroje financování slouží k zabezpečení činnosti organizace, mohou ovlivňovat kvalitu a rozsah poskytovaných služeb. Financování NNO je zpravidla vícezdrojové. Získávání prostředků z většího množství zdrojů má výhody například při ztrátě některého podstatného zdroje, kdy pomáhá překonávat tuto krizi. Zdroje financování můžeme rozdělit do několika skupin: ⁴⁴

8.1. Přímé zdroje

8.1.1. Veřejné (vládní) financování

8.1.1.1. Domácí zdroje:

Státní správa: ministerstva, zprostředkovaně přes okresní úřady, do budoucna zřejmě krajské úřady)

Samospráva (radnice): z vlastních zdrojů nebo zprostředkovává z jiných zdrojů (meziresortní protidrogová komise aj.)

8.1.1.2. Zahraniční zdroje: EU, ambasády jednotlivých zemí

8.1.2. Soukromé (nevládní) zdroje (tuzemské i zahraniční)

Nadace tuzemské i zahraniční

Podnikatelská sféra (firemní dárcovství)

Individuální dárci tuzemští i zahraniční (individuální dárcovství)

8.1.3. Příjmy z vlastní činnosti

Poplatky za služby

Prodej produktů

Využití hmotného a nehmotného majetku

Dividendy z investic

Úroky z bankovních účtů

Členské příspěvky – členské poplatky, dobrovolná práce členů (nepeněžní)

⁴⁴ 2 zdroje: Hyánek, V., Škarabelová, S., Řežuchová, M.: *Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů*, Brno: CVNS, červenec 2005, str. 9 a

Časopis Politická ekonomie, roč. 16, č. 5, 2008, [online], Dostupný z WWW:

[<www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=162.pdf>](http://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=162.pdf)

8.2. Nepřímé zdroje

Daňové úlevy vůči NNO, např. daně z příjmů, daně z přidané hodnoty, silniční daně, spotřební daně, daně z nemovitosti, dědické a darovací daně a daně z převodu nemovitosti.

8.3. Problematika financování NO

U o.s. a o.p.s. je možné poskytovat dotace ze státního rozpočtu nebo z rozpočtu obce, nejedná se o financování ze státního rozpočtu, ale o poskytování dotací. Dotace se poskytují jako účelové na konkrétní akce, programy nebo předem stanovené oblasti potřeb. Není umožněno poskytování víceleté podpory. Na tyto dotace není právní nárok a jejich poskytování se řídí předem stanovenými podmínkami, které upravuje zákon č. 576/1990 Sb., o rozpočtových pravidlech republiky.

Časté problémy činilo pozdní vyplácení dotací. To by měly řešit nové “Zásady vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy”⁴⁵, ty byly schváleny dne 1.2.2010. Na základě těchto „Zásad“ budou NNO do konce roku předcházejícího, kdy bude realizace projektu, informováni o tom, zda úspěšně absolvovali dotační výběrové řízení. Finanční prostředky jim budou uvolněny již do konce března roku ve kterém bude projekt realizován. V případě dlouhodobého projektu obdrží finanční prostředky ve dvou splátkách, a to v březnu a v září.

Dalším zdrojem financování může být tzv. zahraniční pomoc, zejm. jde o program PHARE, kde jsou prostředky EU a to jak v oblasti národních programů, tak i vícenárodních programů. O dotace z fondů EU se mohou ucházet v 19 operačních programech, např. Leonardo, Sokrates apod. Ministerstvo pro místní rozvoj vypracovalo a zveřejnilo analýzu s názvem “Nestátní neziskové organizace v programovém období 2007-2013- Aktuální stav čerpání”.⁴⁶

⁴⁵ Znění Zásad vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu ČR NNO ústředními orgány státní správy, [online], Dostupný z WWW:

<[http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/15CD4A0EBBCA444EC12576BA002CF429/\\$FILE/92%20p%C5%99%C3%ADloha%20w100201a.0092.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/15CD4A0EBBCA444EC12576BA002CF429/$FILE/92%20p%C5%99%C3%ADloha%20w100201a.0092.pdf)>

⁴⁶ Financování neziskových organizací, www.mfcr.cz [online] Dostupný z WWW:

Významnou finanční pomocí od státu jsou i daňové úlevy a další daňové zvýhodnění. I sponzoři jsou daňově zvýhodněni. Tyto daňové výhody pro NO jsou v praxi spíše přítěžující, jelikož zdaňování NO patří mezi nejkomplikovanější, co se týče daňových otázek, a s tím je spojena i administrativní náročnost a úskalí účetnictví.

9. Oblasti působení NO

NO působí v řadě oblastí lidské činnosti. Jde zejména o oblasti, ve kterých stát neposkytuje služby, ať už nechce nebo neumí, nebo je poskytuje jen okrajově. A dále oblasti, které pro komerční subjekty zaměřené na zisk nejsou zajímavé, jelikož meumožňují dosahovat dostatečný či vůbec nějaký zisk. Ale například v oblasti sociálních služeb, rekreace, kultury a sportu spolupůsobí s NO další typy subjektů, nejčastěji podnikatelské subjekty či příspěvkové organizace. Mezi oblasti působení NO patří kultura, ochrana památek, umění, výzkum, vzdělání, zdravotní péče a sociální služby, ochrana životního prostředí, ekologická výchova, ochrana lidských práv, komunitární rozvoj, práce s dětmi a mládeží, rekreace, sport, tělovýchova, aj.

Pro potřeby statistického zjišťování a mezinárodního porovnávání statistických dat existují různé mezinárodní i národní klasifikace, které poskytují základní členění činnosti NO. Uvedu ty nejdůležitější a užívané klasifikace ČSÚ.

Mezinárodní klasifikace neziskových organizací (ICNPO) uvádí základní a obecně uznávané členění činnosti NO, podle něhož jsou NO rozděleny do 12 základních oblastí a 29 podskupin. Byla vytvořena v průběhu 90. let minulého století v rámci Mezinárodního srovnávacího projektu neziskových organizací, organizovaného JohnsHopkins Center for Civil Society Studies. S účelem porovnání neziskového sektoru různých zemí. Tato klasifikace je určena pro sledování činností vykonávaných neziskovými institucemi vymezenými dle strukturálně-operacionální definice.

Systém klasifikace netržních činností OSN (COPNI) byl přijat ČSÚ jako Klasifikace služeb neziskových institucí sloužících domácnostem podle účelu (CZ-COPNI). Činnosti NO člení na 9 základních oblastí.

Odvětvová klasifikace ekonomické činnosti (OKEČ) je málo podrobná, vykazuje jen 7 hlavních oblastí, ale obsahuje vlastní detailní vnitřní členění, což umožňuje některé oblasti sledovat poměrně zblízka. Používá ji Systém národních účtů (SNA 1993). Od 1. 1. 2008 byla nahrazena **Klasifikací ekonomických činností (CZ-NACE)**. Klasifikaci NACE používá EU a její používání je povinné pro všechny členské státy EU. Jejím použitím lze srovnávat neziskový sektor v celé EU a s nižší

mírou podrobnosti i se světovými statistikami.⁴⁷

Srovnání těchto klasifikací uvádím v přílohách, Tabulka č. 4: Srovnání klasifikací ICNPO, CZ-COPNI, OKEČ a CZ-NACE.

V oblasti **kultury a umění** jde o služby divadel, orchestrů, uměleckých představení, historických a kulturních společností, časopisů, knihoven, muzeí, ZOO, akvárií aj. K této oblasti se pojí i **sport a rekreace**, kde se vyskytují tělovýchovné organizace, sportovní kluby, myslivecké společnosti, společenské kluby, dětské tábory, kluby přátel, apod.

Do oblasti **vzdělání a výzkumu** spadá předškolní výchova, základní a středoškolské vzdělání, vysoké školy, odborové školství, vzdělávání dospělých, výzkumné ústavy, servisní organizace a sdružení rodičů a přátel školy.

Oblast **zdravotnictví** přináší krom nemocnic, rehabilitačních zařízení, i domácí ošetření, instituce duševního zdraví, preventivní zdravotní péči, lékařskou pohotovost a ambulantní dobrovolníky.

Významnou oblast tvoří **sociální služby**, kam patří zejména péče o děti a mládež, denní péče, péče o rodinu, služby handicapovaným, služby pro starší občany, pomoc uprchlíkům a lidem bez domova, utulky, jídelny.

Další oblastí, ve které vyniká neziskový sektor je **ekologie**, kam včetně ochrany životního prostředí a zvířat patří i zachování čistoty okolí a životních krás, ochrany živočichů a divoké přírody a veterinární služby.

Do oblasti **rozvoje obce (komunity) a bydlení** spadají aktivity hasičů, organizací podporujících zaměstnanost, komunitní, sídlištní a sousedské aktivity, ale i hospodářské (chovatelské, zahrádkářské, včelařské aj.) a společenské rozvojové aktivity, aktivity bytových družstev a bytové výpomoci.

Oblast **filantropie** slouží k organizování dobročinnosti, zde působí nadace, charitativní organizace, sdružení na podporu dobročinnosti, centra pro dobrovolníky a církevní charitativní zařízení.

Mezi **mezinárodní aktivity** patří výměna přátelských a kulturních programů, mezinárodní podpora v neštěstí mezinárodní mírové podpory lidských práv, rozvojová pomoc apod.

K podpoře **profesních a pracovních vztahů** slouží profesní komory a

⁴⁷ Český statistický úřad, www.czso.cz [online]

odborové organizace.

Významnou oblastí v neziskovém sektoru, kterou se budu blíže zabývat v následující kapitole, je **ochrana práv a obhajoba zájmů**. Jde o poskytování právního poradenství, slouží k ochraně spotřebitele, podpoře obětem trestných činů, prevenci kriminality, jde o organizace hájící lidská práva a práva menšin, sdružení měst a obcí, občanskou iniciativu.⁴⁸

⁴⁸ Frič, P., Goulli, R. a kol.: Neziskový sektor v ČR. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001

10. NNO působící v oblasti ochrany a podpory lidských práv

Každoročně se 10. prosince slaví Mezinárodní den lidských práv. Připomíná se tím přijetí Všeobecné deklarace lidských práv a svobod (dále jen Deklarace) dne 10. prosince 1948. Jde o první obdobný dokument týkající se lidských práv všech bytostí bez rozdílu. Deklarace vyjmenovává základní občanská, politická, kulturní, ekonomická a sociální práva. Přijetí deklarace znamenalo ratifikaci dokumentu na úrovni jednotlivých států a přijetí řady mezinárodních dohod. Mezi další základní úmluvy o lidských právech patří: Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Listina základních práv a svobod, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, Druhý opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, Evropská sociální charta, Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě, Protokol pozměňující Evropskou sociální chartu. Tyto základní úmluvy rozšiřují další deklarace, které se zaměřují na konkrétní skupiny, jde např. o Úmluvu o politických právech žen, Deklarace práv dítěte, Úmluva o právním postavení uprchlíků, Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu, Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace.

Způsobů jak chránit našel lidská práva je několik. Můžeme se obrátit na policii a úřady ve vlastní zemi, oslovit místní nevládní organizace nebo na mezinárodní organizace, jako je OSN, resp. Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva, anebo požádat některou z mezinárodních nevládních organizací zabývajících se lidskými právy.

V oblasti lidských práv je cílem především snaha postavit se proti porušování práv na celém světě. Zajištění ochrany lidských práv v rozsahu, který garantuje Listina základních práv a svobod a závazné mezinárodní smlouvy. Snaha, aby se v případě porušení těchto práv, mohl jednotlivec účinně bránit.

Mezi aktivity NNO v této oblasti je pořádání kampaní, veřejných akcí, zastávání se jednotlivých obětí bezpráví, podpora přátelství, porozumění mezi

národy, podpora menšin a uprchlíků a úsilí o systémové změny.

Problémem dnešní doby je neznalost lidských práv, nebo spíše malá informovanost o svých právech, lidé nevědí co lidská práva znamenají. Kdyby lidé byli více znalí svým základním právům, zjistili by, že můžou ovlivňovat svůj vlastní rozvoj a přestali by být spokojeni v roli těch, jejichž práva jsou potlačována. Bylo by dobré, kdyby se lidé více podíleli na politickém procesu a uplatňovali svá práva, a tím by snad i donutili k zodpovědnosti ty, kteří jsou u moci. Cílem NNO jako obránců lidských práv je práce pro lidi, pro ty, kteří jsou zneužíváni a diskriminováni, zoufalí a bezmocní. Práce NNO jim může zachránit životy.

Mezi oblastí působení patří především problematika lidských práv ve zdravotnictví (ochrana práv osob s duševní nemocí či mentálním postižením, protiprávní sterilizace, informovaný souhlas pacientů), práva dětí (týrání a zneužívání dětí, segregace romských dětí v ZŠ, ochrana nejlepšího zájmu dítěte, umístování dětí z ústavů do rodin), boj proti rasismu a nesnášenlivosti, práva národnostních menšin, rovné příležitosti žen a mužů, dodržování lidských práv ze strany policie, vězeňství a trestní justice, sociálně právní poradenství, výchova k lidským právům, domácí násilí, obchodování s lidmi, uprchlictví, zdravotní handicapy, práva seniorů, práva homosexuálů.

Úřady a instituce, které působí v oblasti lidských práv v ČR:

Rada vlády ČR pro lidská práva, která je poradním orgánem vlády ČR pro otázky ochrany lidských práv v jurisdikci ČR. Veřejný ochránce práv, který chrání osoby před jednáním úřadů a dalších státních institucí, pokud je toto jednání v rozporu s právem, nebo neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, anebo jsou-li úřady nečinné. Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva, který koordinuje činnost OSN na ochranu lidských práv.

NNO působící v oblasti ochrany lidských práv:

Amnesty International, Člověk v tísni, Český helsinský výbor, Liga lidských práv, Globea, o.s., Křesťanská mezinárodní solidarita, Sdružení zastánců dětských práv ČR, Vzdělávací institut ochrany dětí, Český výbor pro UNICEF, Občanské sdružení Slovo 21, Centrum pro integrace cizinců, Poradna pro uprchlíky, Centrum

politických analýz (CPA), Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, Multikulturní centrum Praha, Bílí kruh bezpečí, a řada dalších.

Jelikož se jedna NNO nemůže efektivně zabývat všemy problémy a oblastmi porušování lidských práv, tak spolu jednotlivé NNO spolupracují a podporují vznik a činnost dalších subjektů.

Posláním těchto NNO je podpora a ochrana lidských práv a základních hodnot, rozvoj a posílení občanské společnosti. Mezi jejich hlavní aktivity patří:

- lobbying – sledování zákonodárné činnosti a připomínkování návrhů zákonů, iniciace reformních procesů, předkládání alternativních návrhů pokud souvisejí s ochranou lidských práv, k tomu slouží i přenášení příkladů dobré praxe ze zahraničí,

- monitoring – sledování stavu uzavřených institucí, policejních služeben aj., sledování skupin obyvatelstva, u nichž ochrana lidských práv vyžaduje zvláštní pozornost, pravidelné zpracování zpráv o stavu lidských práv v ČR,

Někdy se NNO dostávají do sporu se zástupci státních či jiných orgánů, kteří vzniklé problémy ve svých resortech nejsou ochotni či schopni řešit. Potom se NNO snaží o otevřenou diskuzi a komunikaci o možných řešeních, když ani to nepomůže, využívají právní prostředky a medializaci k zabránění porušování lidských práv.

- osvětová a vzdělávací činnost – výchova k lidským právům, pořádání diskuzí, přednášek, seminářů, mediálních kampaní, komunikačních a motivačních výcviků, školící programy pro profesní skupiny i pracovníky a aktivisty NO, publikační činnost, oficiální stanoviska, informační a dokumentární činnost, i reprezentace na konferencích v zahraničí, ale i spolupráce s právníckými fakultami, kde se snaží o zkvalitnění výuky a seznámení s problematikou porušování lidských práv z praxe⁴⁹,

- případová agenda – řešení závažných trestně právních, správních a civilních kauz, litigace, poradenství, právní zastoupení, podpora, sledování průběhu řízení apod.

⁴⁹ Např. projekt Škola lidských práv, kterou pořádá Pro bono aliance (dříve Pila). Je určena pro studenty právnických fakult, a jde o týdenní interaktivní trénink, který se skládá ze simulovaných řízení, argumentačních cvičení, řešení reálných případů, besedy se zajímavými hosty apod. Od roku 2011 spolupracují se třemi právníckými fakultami v ČR, kde se podílejí na zlepšení výuky.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo přiblížit neziskový sektor a podat ucelený obraz o neziskových organizacích. Ačkoliv se jedná o činnost, která ovlivňuje běžné životy lidí, doposud nemá celistvou právní úpravu. Velkým nedostatkem neziskového sektoru je chybějící definice neziskové organizace, jeho vymezení a nedostatečná a nepropracovaná právní úprava tohoto sektoru. Nejčastějším slabým místem NNO je jejich závislost na finančních zdrojích a nízká informovanost veřejnosti o NNO. Mezi silné stránky NNO lze řadit nezávislost, mnohdy i levnější poskytování služeb oproti státu. Tím se NNO stávají konkurencí pro stávající subjekty. Činnost NNO zpravidla vyplňuje bílá místa, která stojí mimo zájem soukromých ziskových organizací a místa, kde stát selhává. Jde o zajištění chybějících veřejných služeb. NNO mají všeobecně blíže k potřebám společnosti a reagují na potřeby občanů.

Neziskový sektor prodělal v posledních dvaceti letech bouřlivý vývoj a stal se významnou složkou české společnosti. V současné době se NO těší velké důvěře a dochází i k jeho velkému rozmachu. Počet NNO za poslední období velmi rychle vzrostl. Nejrozšířenější právní formou NNO v ČR jsou občanská sdružení. Jejich oblíbenost je dána jednoduchým založením a ekonomickou nenáročností, kdy není třeba majetkový vklad při vzniku a ani registrace není zpoplatněna. Oproti tomu právní úprava obecně prospěšných společností není brána za moc zdařilou a návrh nového občanského zákoníku s ní již nepočítá.

Úprava právních forem NNO se promítá do několika zákonů; občanského zákoníku, obchodního zákoníku, daňových zákonů. Pro jednotlivé typy NNO existuje celá řada samostatných zákonů. Nejbliže a nejčastěji používaným pro vymezení NNO je zákon o daních z příjmů, kde nalezneme příkladný výčet subjektů neziskového sektoru. Velké změny v oblasti neziskového sektoru přinese nový občanský zákoník, jehož nejviditelnější změnou budou nové názvy NNO a i jejich právní úprava.

Vytváří i nový institut tzv. veřejné prospěšnosti, který nepředstavuje novou formu právnických osob, ale jde o možnost získat výhody, které status veřejné prospěšnosti přináší. Toto usnovení sounáleží se zákonem o statusu veřejné prospěšnosti, jehož věcný záměr vláda schválila v květnu 2010. Je otázkou zda budou tyto připravované změny pro praxi tím pravým, to nám ukáže až samotná praxe.

Závěr práce je věnován NNO působícím v oblasti ochrany a podpory lidských práv, jež považuji za nejdůležitější. Mnozí lidé si ani neuvědomují, jak by svět vypadal bez pomoci neziskových organizací, a kolika lidem jejich činnost pomáhá.

Resumé

The aim of my thesis was to show the nonprofit sector and to provide a comprehensive picture of the non-profit organizations. Although it is an activity that affects the lives of ordinary people, does not yet have a complete regulation. The great failure of the non-profit sector is the lack of definition of nonprofit organizations, and its definition is inadequate and crude legislation regulating this sector. The most common weakness of NGOs is their dependence on financial resources and low public awareness of NGOs. Among the strengths of NGOs can be sorted independence, sometimes even cheaper services than the state. This NGOs become competitors for existing players. The activities of NGOs usually fills white space, outside the interest of private profit organizations and places where the state fails. This is to ensure the absence of public services. NGOs are generally closer to the needs of society and respond to citizens' needs.

Nonprofit sector has experienced over the last twenty years, rapid development and became an important part of Czech society. Currently NGOs enjoys high credibility and there is the big boom. Number of NGOs is rapidly increasing. The most common legal form of NGOs in the Czech Republic is civic associations. Their popularity is due to a simple and economic foundation of simplicity without the need for an equity stake in the formation and registration is not even charged. In contrast, regulation of non-profit companies is not taken very successful and the draft new Civil Code, it does not count.

Modifying the legal forms of NGOs is reflected in several laws, the Civil Code, Commercial Code, tax laws. For different types of NGOs, there are a number of separate laws. The closest and most frequently used for the definition of NGOs is the Law on Income Tax, where you can find a list of exemplary non-profit sector entities. Large changes in the nonprofit sector will bring a new civil code, the most visible change will be NGOs and even new names for their legislation. Creates a new institute of public benefit, which is not a new form of legal entities, but it is an opportunity to obtain the benefits that status brings public benefit. This part of the

codex is close connected with the law on the status of public benefit, the outline of the government approved in May 2010. The question is whether these planned changes to practice the right, it will show up to practice alone.

The conclusion is devoted to the work of NGOs the deal with the protection and protection and promotion of human rights, which I consider most important. Many people do not realize how the world would look without the help of nonprofit organizations, and the number of people who have a help from their work.

Seznam použité literatury a další prameny

Literatura:

Rektořík, J. a kol.: Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení. 2. aktualizované vydání. Praha: EKOPRESS, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-86929-25-5

Frič, P., Rochdi, G.: Neziskový sektor v ČR. Výsledky mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, Praha: Eurolex Bohemia, 2001, ISBN 80-86432-04-1

Dvořák, T.: Obecně prospěšná společnost. 2. Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009

Skovajsa, M. a kol.: Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice. 1. vyd. Praha: Portál, 2010

Pajas, P.: K problematice veřejné prospěšnosti. První poradenská, Praha, 1999

Pospíšil, M., Neumayer, M., Škarabelová, S., Malý, I., Meyer, M., Schneider, U.: Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti, 1. vyd. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009

Hyánek, V., Škarabelová, S., Řežuchová, M.: Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů, Brno: CVNS, červenec 2005. ISBN 80-239-5262-5

Hudcová, Z.: Daňový režim neziskových organizací v ČR a ve vybraných zemích EU, Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 978-80-244-1841-4

MERITUM Segment, autorský kolektiv, Nevýdělečné organizace, ASPI, a. s., 2007.
ISBN 978-80-7357-257-0

Dohnalová, M.: Občanský sektor. In Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Škarabelová, S. (ed.). 1.vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057-0

Škarabelová, S.: Vymezení pojmu nestátní nezisková organizace. In Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Škarabelová, S. (ed.). 1.vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057-0

Müller, J.: Neziskový sektor sledovaný Radou vlády pro nestátní neziskové organizace. In Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Škarabelová, S. (ed.). 1.vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057-0

Haken, R.: Třetí sektor. In Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS, Škarabelová, S. (ed.). 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057-0

Tůma, O.: Počátky neziskového sektoru v Českých zemích. In: Sborník textů mezinárodního srovnávacího projektu Johns Hopkins University, CNP, ISS, Praha, říjen, 1999

Salomon, L. M., Anheier, H. K.: Defining of the Nonprofit Sector. A Gross National Analysis. Manchester University Press, 1997 podle: Škarabelová, S. a kol.: Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002.

Pestoff, V. A. Beyond the Market and State. Social enterprises and civil democracy in a welfare society. Aldershot: Ashgate. 1998

Internetové zdroje:

Hladká, M., Škarabelová, S.: Nezisková organizace a její vymezení v roli daňového poplatníka, UP Olomouc, 2007, [online], Dostupný z WWW: <http://www.e-cvns.cz/soubory/Konference_Olomouc_Hladka_Skarabelova.pdf>

Zkrácená verze satelitního účtu neziskových institucí za rok 2008, ČSÚ ČR, [online], Dostupný z WWW: <http://apl.czso.cz/nufile/SUNI_2008.htm>

Deverová, L.: Právní analýza podnikání občanských sdružení. Zpracováno pro Novou ekonomiku, o.p.s. v rámci projektu Tematická síť pro rozvoj sociální ekonomiky, 2011, [online], Dostupný z WWW: <http://www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/Pravni_posudek_os_def.pdf>

Pejchalová, Grünwaldová, V.: Určité aspekty právní úpravy nadací v České republice, ve Francii, v Německu a v Rakousku, 2010, [online], Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/urcite-aspekty-pravni-upravy-nadaci-v-ceske-republice-ve-francii-v-nemecku-a-v-rakousku-64226.html>>

Časopis GRANTIS 5/2005, Granja, M.: Co čeká nadace a nadační fondy v připravovaném občanském zákoníku, 2005, [online], Dostupný z WWW: <http://www.neziskovky.cz/clanek/886/_530_533/_nezobrazovane-clanku_knihovna_archivcz/052005-co-ceka-nadace-a-nadacni-fondy-v-pripravovanem-obcanskem-zakoniku/>

Důvodová zpráva k návrhu připravovaného občanského zákoníku, duben 2011, [online], Dostupný z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova%20zprava%20OZ_ver_2010.pdf>

Návrh občanského zákoníku, duben 2011, [online], Dostupný z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce->

storage/files/2011/OZ_Navrh_zakona_s_obsahem_11042011.pdf>

Časopis Svět neziskovek 4/2011, Štoger, J.: Občanská sdružení a služby, [online],
Dostupný z WWW: <>

Časopis Svět neziskovek č.3/2010, [online], Dostupný z WWW:
<http://neziskovky.cz/Files/Soubory/Zpravodaj/zpravodaj_Svet_neziskovek_03_2010.pdf>

Časopis Politická ekonomie, roč. 16, č. 5, 2008: Novotný, J: Nevládní neziskové organizace na začátku 21. století, [online], Dostupný z WWW:
<www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=162.pdf>

Diskuse o tezích k zákonu o veřejně prospěšných organizacích, 2008, [online],
Dostupný z WWW: <<http://www.osnoviny.cz/diskuse-o-tezich-k-zakonu-o-verejne-prospesnych-organizacich>>

Ronovská, K.: Zamyšlení nad procesními otázkami vzniku spolku jako právnické osoby, Právnická fakulta MU Brno, [online], Dostupný z WWW:
<<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/obcan/ronovska.pdf>>

Vysvětlující memorandum k doporučení zn. CM/Rec (2007) 14 Výboru ministrů pro členské státy týkající se právního statutu nevládních organizací v Evropě, [online],
Dostupný z WWW:
<http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/vysvetlujici_memorandum.pdf>

Znění Zásad vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu ČR NNO ústředními orgány státní správy, [online], Dostupný z WWW:
<[http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/15CD4A0EBBCA444EC12576BA002CF429/\\$FILE/92%20p%C5%99%C3%ADloha%20w100201a.0092.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/15CD4A0EBBCA444EC12576BA002CF429/$FILE/92%20p%C5%99%C3%ADloha%20w100201a.0092.pdf)>
>

Financování nestátních organizací, www.mfcr.cz, [online], Dostupný z WWW:
<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/nezisk_organizace.html>

Český statistický úřad, www.czso.cz, [online]

Právní úprava:

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností (zákon o církvích a náboženských společnostech),

zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

zákon č. 576/1990 Sb., o rozpočtových pravidlech republiky.

Všeobecné deklarace lidských práv a svobod

Evropská úmluva o uznání právní subjektivity mezinárodních nevládních organizací

Doporučení Výboru ministrů členským státům k právnímu postavení nevládních neziskových organizací v Evropě CM/Rec (2007) 14

Přílohy

Tabulka č. 1: Přehled neziskových organizací

Druh neziskové organizace	Zákonný předpis		Povinnost registrace
	Číslo	Zákon ...	
Zájmová sdružení právnických osob s právní subjektivitou	40/1964 Sb.	občanský zákoník	Ministerstvo vnitra
Občanská sdružení včetně odborových organizací	83/1990 Sb.	o sdružování občanů	Ministerstvo vnitra
Politické strany a politická hnutí	424/1991 Sb.	o sdružování v politických stranách a v politických hnutích	Ministerstvo vnitra
Registrované církve a náboženské společnosti	3/2002 Sb.	o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)	Ministerstvo kultury
Nadace a nadační fondy	227/1997 Sb.	o nadacích a nadačních fondech	krajský rejstřík. soud
Obecně prospěšné společnosti	248/1995 Sb.	o obecně prospěšných společnostech	krajský rejstřík. soud
Veřejně vysoké školy	111/1998 Sb.	o vysokých školách	Ministerstvo školství
Okresní úřady	147/2000 Sb.	o okresních úřadech – do 31.12.2002	Ministerstvo vnitra – vláda
Organizační složky státu	218/2000 Sb. 219/2000 Sb.	o rozpočtových pravidlech o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích	zřizovatel – organizační složka státu
Organizační složky	250/2000 Sb.	o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů	kraje, obce
Příspěvkové organizace	218/2000 Sb. 219/2000 Sb.	o rozpočtových pravidlech o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích	zřizovatel – organizační složka státu
Příspěvkové organizace	250/2000 Sb.	o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů	krajský rejstřík. soud
Školská právnická osoba	561/2004 Sb.	o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon)	Ministerstvo školství nebo krajský úřad podle zřizovatele
Vyšší územní samosprávné celky	347/1997 Sb. 129/2000 Sb.	o vytvoření vyšších územních samosprávných celků o krajích	Ministerstvo vnitra krajský rejstřík.soud

<p>Státní fondy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Státní fond životního prostředí • Státní fond kultury • Státní fond na podporu kinematografie • Státní zemědělský intervenční fond • Fond národního majetku <ul style="list-style-type: none"> • Pozemkový fond ČR • Fond dětí a mládeže v likvidaci • Státní fond dopravní infrastruktury • Státní fond rozvoje bydlení 	<p>388/1991 Sb. 239/1992 Sb. 241/1992 Sb.</p> <p>256/2000 Sb.</p> <p>178/2005 Sb.</p> <p>569/1991 Sb. 364/2000 Sb.</p> <p>104/2000 Sb.</p> <p>211/2000 Sb.</p>	<p>o státním fondu životního prostředí</p> <p>o Státním fondu kultury ČR</p> <p>o Státním fondu ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie</p> <p>o Státním zemědělském intervenčním fondu</p> <p>o zrušení FNM ČR a o působnosti MF při privatizaci majetku ČR</p> <p>o Pozemkovém fondu ČR</p> <p>o zrušení Fondu dětí a mládeže</p> <p>o Státním fondu doprav.infrastruktury</p> <p>o Státním fondu rozvoje bydlení</p>	<p>krajský rejstřík. soud</p>
<p>Subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obce 	<p>128/2000 Sb.</p>	<p>o obcích</p>	<p>Ministerstvo vnitra</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Komora daňových poradců • Česká lékařská komora • Česká stomatologická komora • Česká lékárnická komora • Komora auditorů • Česká advokátní komora • Česká komora architektů, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě • Notářské komory a Notářská komora ČR 	<p>523/1992 Sb. 220/1991 Sb.</p> <p>254/2000 Sb. 85/1996 Sb. 360/1992 Sb.</p> <p>358/1992 Sb.</p>	<p>o daňovém poradenství a KDP ČR</p> <p>o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře</p> <p>o auditorech</p> <p>o advokacii</p> <p>o výkonu povolání autoriz. architektů a o výkonu autoriz. Inženýrů a techniků činných ve výstavbě</p> <p>o notářích a jejich činnosti (notářský řád)</p>	<p>Ministerstvo vnitra nezapisuje se???? krajský rejstřík. soud ???</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Česká televize a rozhlas <ul style="list-style-type: none"> • Česká televize • Český rozhlas • Společenství vlastníků bytových jednotek <ul style="list-style-type: none"> • Honební společenstvo 	<p>231/2001 Sb.</p> <p>483/1991 Sb. 484/1991 Sb. 72/1994 Sb.</p> <p>449/2001 Sb.</p>	<p>o provozování rozhlasového a televizního vysílání</p> <p>o České televizi</p> <p>o Českém rozhlasu</p> <p>Úprava některých spolumajetnických vztahů k budovám a některých vlastnických vztahů k bytům a nebytovým prostorům</p> <p>o myslivosti</p>	<p>licence Rada pro rozhlasové a televizní vysílání nezapisuje se nezapisuje se krajský rejstřík. soud</p> <p>Ministerstvo životního prostředí</p>

Zdroj: Růžičková, R.: Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně. 8. vyd. Praha: ANAG, 2006.

ISBN 80-7263-343-0

Tabulka č. 2: Označení organizací

Označení pro typ organizace	Český název	Zkratka	Anglický název	Zkratka
všechny typy organizací	organizace občanské společnosti	OOS	civil society organizations	CSOs
	občanské organizace		civil organizations	COs
	neziskové organizace	NO	nonprofit organizations, nonprofits	NPOs
	[organizace nezaměřené na zisk]		not-for-profit organizations	
	nevládní organizace	NVO	non-govermental organizations	NGOs
	nestátní organizace		non-govermental organizations	NGOs
	nestátní neziskové organizace	NNO	nonprofit non-govermental organizations	
specifické typy organizací	organizace sociálních hnutí	OSH	social movement organizations	SMOs
	komunitní organizace, (lokální) komunitní organizace		community-based organizations, neighbourhood-based organizations	CBOs
	organizace založené na víře, církevní OOS		faith-based organizations	FBOs
	charitativní organizace		charitable organizations, charities	
	humanitární organizace		humanitarian organizations	
	[zdola, spontánně vznikající organizace]		grassrootsorganizations	
	sociální podniky		social enterprises	SEs

Zdroj: Skovajsa, M. a kol.: Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice.

1.vyd. Praha: Portál, 2010 – str.36

**Tab.č. 3: Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech
1990 – 2010**

Nestátní neziskové organizace	Občanská sdružení	Nadace	Nadační fondy	Obecně prospěšné společnosti	Evidované právnické osoby	Organizační jednotky sdružení
1990	3 879					
1991	9 366					
1992	prosinec 15 393	prosinec 1 551				
1993	prosinec 21 694	prosinec 2 768				
1994	prosinec 24 978	prosinec 3 800				
1995	prosinec 26 814	listopad 4 253				
1996	březen 27 807	březen 4 392		březen 1		
1997	březen 30 297	prosinec 5 238		březen 52		
1998	listopad 36 046	listopad **55	listopad **71	listopad 129		
1999	léto/podzim 38 072	prosinec 272	prosinec 695	prosinec 560		
2000	květen 42 302	květen 282	květen 735	květen 557		
2001	listopad 47 101	listopad 299	listopad 784	listopad 701		
2002	říjen 49 108	říjen 330	říjen 825	říjen 762	říjen 4 785	říjen 30 547
2003	listopad 50 997	listopad 350	listopad 859	listopad 884	listopad 4 946	listopad 31 509
2004	prosinec 53 306	prosinec 362	prosinec 898	prosinec 1 038	prosinec 4 927	prosinec 32 020
2005	prosinec 54 963	prosinec 368	prosinec 925	prosinec 1 158	prosinec 4 605	prosinec 33 178
2006	prosinec 58 347	prosinec 380	prosinec 992	prosinec 1 317	prosinec 4 464	prosinec 28 868
2007	prosinec 61 802	prosinec 390	prosinec 1048	prosinec 1 486	prosinec 4 446	prosinec 29 378
2008	prosinec 65 386	prosinec 411	prosinec 1095	prosinec 1 658	prosinec 4 399	prosinec 29 752
2009	prosinec 68 631	prosinec 429	prosinec 1168	prosinec 1 813	prosinec 4 347	prosinec 30 640
2010	říjen 71 164	říjen 449	říjen 1199	říjen 1 916	říjen 4 335	říjen 31 013

Zdroj: [http://neziskovky.cz/_dataPublic/attachments/48ef03863112b56e999d2434fe2991f4/stat_NNO_](http://neziskovky.cz/_dataPublic/attachments/48ef03863112b56e999d2434fe2991f4/stat_NNO_tabulka_1990_2010.pdf)
tabulka_1990_2010.pdf

Tabulka č. 4: Srovnání klasifikací ICNPO, CZ-COPNI, OKEČ a CZ-NACE

ICNPO	CZ-COPNI	OKEČ ¹⁾	CZ-NACE
1. Kultura, sport a volný čas	3. Rekreace, sport a kultura	92 Rekreční, kulturní a sportovní činnosti 75.2 Činnost pro společnost jako celek 01.5 Lov, odchyt a chov divokých zvířat a související činnosti	90 Tvůrčí, umělecké a zábavní činnosti 91 Činnosti knihoven archivů, muzeí a jiných kulturních zařízení 93 Sportovní, zábavní a rekreační činnosti 84.2 Činnosti pro společnost jako celek 01.7 Lov odchyt divokých zvířat a související činnosti 94.99.3 Činnosti organizací na podporu rekreační a zájmové činnosti
2. Vzdělávání a výzkum	4. Vzdělávání	80 Vzdělávání 73 Výzkum a vývoj	85 Vzdělávání 72 Výzkum a vývoj
3. Zdraví	2. Zdravotnictví	85.1 Zdravotní péče	86 Zdravotní péče
4. Sociální služby	5. Sociální péče	85.3 Sociální péče	87 Pobytové služby sociální péče 88 Ambulantní nebo terénní sociální služby
5. Životní prostředí	8. Ochrana životního prostředí		
6. Rozvoj a bydlení	1. Bydlení	70.2 Pronájem vlastních nemovitostí	68.2 Pronájem a správa vlastních nebo pronajatých nemovitostí
7. Ochrana práv a obhajoba zájmů, politika	7. Politické strany, odborové a profesní organizace	91 Činnost společenských organizací (odbory, politické strany, církve a profesní spolky)	94 Činnosti organizací sdružujících osoby za účelem prosazování společných zájmů (94.2 odborových svazů, 94.9 ostatních organizací)
8. Filantropie a dobrovolnictví			
9. Mezinárodní aktivity			
10. Náboženství	6. Náboženství		
11. Hospodářská a profesní sdružení, odbory	7. Politické strany, odborové a profesní organizace		
12. Činnosti jinde neuvedené	9. Služby jinde neuvedené	93 Ostatní osobní služby	96 Poskytování ostatních osobních služeb

1) pouze nejpočetněji zastoupené OKEČ

Vlastní tabulka - Zdroj: ČSÚ